

QVADERNS D'ESTVDI

ANY III. VOL. I. NÚM. 3

DESEMBRE 1917

DUES CARTES I UNA SILUETA

En Juventut, egolatria, obra recent de l'escriptor castellà Pio Baroja, i en el nostre Glosari, s'ha fet al·lusió darrerament a una correspondència creuada entre Kant i Garve i que els editors de les Prolegomena solen donar en guisa d'apèndix. Un estudi anònim sobre la Crítica de la Raó pura havia aparegut damunt una revista de Göttingen. Kant invità l'autor de la mateixa a donar son nom. Fruit d'aquesta invitació són les cartes que a continuació poden llegir-se i que — com es fa en les dues primeres publicacions citades, — podran considerar-se sempre com a model de serietat escrupolosa en els afers de cultura i d'intim sentit de les responsabilitats de l'home científic.

Aquesta valor de lliçó exemplar és precisament el que avui les porta aquí. Massa avesats som a la lectura despreocupada, a la crítica desconsiderada, a la nul·la responsabilitat del qui judica. Una de les coses que ha impossibilitat per molt temps l'aparició a Catalunya d'una forta i durable revista literària és la manca d'una real vocació i d'una constància en els autors de les recensions. Elogiadors o reventadors es troben a dotzenes; la fulla ingènua i patriòtica, el pamflet groller i satíric poden viure i prosperar;

quants crítics, en canvi, quants veritables crítics coneixem? L'informador, passa, passa de pressa, passa ultra. La víctima (víctima de la censura o — també — de l'elogi) en te per tres dies de satisfacció o de rabiola, i després oblida o cerca obscura ocasió de venjar-se, per, més tard, igualment oblidar. En el fons ningú en fa massa cas. I el públic en fa menys cas que ningú.

O filòsof, que en un llibre destinat als segles, no vacil·les a ventilar una petita qüestió amb un petit periòdic local! O crític que contes, en carta admirable i pesadíssima, els teus treballs impropres, els teus escrúpols interminables, les torbacions de ta consciència, el teu culle aturmentat i anguniós del deure intel·lectual! Poguéssiu ara ressucitar i venir a viure un hivern entre nosaltres per ensenyar-nos vivament aquestes coses i veure si aquestes virtuts se'ns encomanaven!... Aquí va, almenys, l'ombra de l'un d'ells, en retallada silueta. El senyor Siluetta viatjà molt en el segle XVIII introduint en corts i salons la moda dels graciosos retalls que portaren son nom. Tots els homes il·lustres de l'Enciclopèdia i de l'Aufklärung tingueren així el seu retrat fet per l'inventor italià o per alguns dels infinits imitadors que el seguiren. En la iconografia de Kant es coneixen tres o quatre siluetes famoses. Veient-ne una, llegint una de les lletres més característiques del filòsof ens semblarà, uns minuts, que el tenim a tret i el sentim parlar.

EL GUAITA

GARVE A KANT

Molt respectable Senyor:

Demaneu al crític de la vostra obra a la *Revista de Göttingen* que doni el seu nom. En veritat, jo no puc reconèixer com a meva aquesta crítica, tal i com s'ha publicat: si tota ella hagués sortit de la meva ploma, jo en fóra marrit; ni tampoc crec, que cap col·laborador d'aquell diari hagués produït, de treballar sol, una cosa tan esguerrada. Però he de confessar que he contribuït un poc a la mateixa. I, com que tinc interès que un home que he venerat tant, em tingui almenys per un home honrat, encara que hagi de passar als seus ulls per un superficial metafísic, surto de l'incògnit, tal com desitgeu en un passatge de les vostres *Prolegomena*.

Mes, perquè estiguen en condicions de judicar, haig de contar-vos tota una història. Jo no sóc col·laborador habitual de la *Revista de Göttingen*. Fa dos anys (després d'haver-ne passat molts al meu país, inactiu i desconegut), vaig fer un viatge a Leipzig, passant per Hanovre i arribant a Göttingen. En aquest lloc, com fos que el director de la *Revista*, Heyne i diferents col·laboradors d'ella em prodiguessin mostres de deferència i d'amistat, no sé quin impuls d'agraïment, a la vegada que d'amor propi, va fer que jo m'oferís a col·laborar a ella, donant-li alguna nota crítica. Per aquells dies s'havia publicat la vostra *Crítica de la Raó pura*; i, prometent-me jo gran plaer d'una obra important de què Kant fos autor, puix que tant me n'havien donat els escrits menys importants que l'havien precedit, i considerant que seria profitós per a mi llegir aquest llibre amb més atenció que l'ordinària, vaig oferir-me a fer-ne la crítica abans i tot d'haver-lo vist. Aquest oferiment era massa precipitat: és l'única niciesa que reconec haver comès; tota la resta no ha estat sinó efecte de la meva curtedat o de la meva mala fortuna.

En començar a llegir l'obra compreguí de seguida mon desencert. Aquesta lectura, trobant-me jo en viatge, ocupat en altres treballs, i afeblit com era de temps i convalescent encara, era massa difícil per a mi. Haig de confessar-vos que cap llibre dels que conec m'ha costat tant d'esforç en la seva lectura; si no m'hagués trobat junyit per la paraula lligada, certament n'hauria ajornat la lectura per a temps millors, quan ma testa i mon cos s'haguessin sentit amb més fortitud. No obstant, no vaig procedir amb lleugeresa: vaig dedicar a aquesta obra totes les meves forces i tot l'esforç d'atenció de què sóc capaç; vaig llegir-la sense deixar-me res. Crec haver interpretat exactament el sentit de la major part dels passatges, encara que no tinc la seguretat d'haver tingut la visió justa del conjunt.

Primerament vaig fer-me un resum complet, que tenia més de dotze fulls, introduint-hi també les idees que se m'anaven presentant tot llegint; aquest resum se m'ha extraviat; em dol, perquè potser era millor, com ho són sovint les meves primeres idees, que allò que després va sortir-ne. Damunt aquests fulls, que era impossible de donar tal com estaven i publicar-los com a nota crítica de periòdic, vaig treballar la meua recensió, amb no pocs treballs (puix que volia per un costat ésser breu; per altre, fer-me comprensible i retre justícia a la obra). Però la crítica va resultar bastant llarga; i és que, en veritat, no és possible, tractant-se d'un llibre escrit en un llenguatge no familiar encara al lector, fer-ne una recensió curta que no resulti absurda.

Tot i havent vist de seguida que mon treball era més llarg que la més llarga de les crítiques que mai hagués sortit a la *Revista de Göttingen*, la vaig enviar tanmateix; en realitat, és que no sabia reduir-la sense mutilar-la. Temia esperança que els de Göttingen s'apartarien de la regla general, considerant l'extensió i importància del llibre; o que, en cas que la meua recensió fos decididament massa llarga sabrien reduir-la molt millor que no pas jo. La remesa va ésser feta de Leipzig estant, on jo era retornat.

Va passar molt temps; jo havia retornat a la Silèsia, mon país;

res no sortia encara al periòdic. Per fi, rebo l'exemplar on apareix publicada alguna cosa que havia de ser la meva nota. Em podeu ben creure; no us heveu tant disgustat o indignat vós en veure-la com vaig fer jo aleshores. S'havien conservat, certament, algunes frases del meu manuscrit; però aquestes no formaven ni la dècima part del meu text ni la tercera del text aparegut a la Revista. Vaig veure que el meu treball que tant d'esforç m'havia costat era romàs gaire bé inútil; no solament inútil, sinó pernicios. Perquè, si el savi de Göttingen que va reduir i repolir la meva crítica, hagués fet alguna cosa d'original, no fos sinó després d'una lectura superficial de l'obra, n'hauria resultat almenys alguna cosa coherent.

Per justificar-me davant els meus amics íntims, que sabien que havia treballat per Göttingen, i per minvar, almenys als ulls d'aquests, la mala impressió que la meva nota havia de produir a tothom, vaig enviar el meu manuscrit original (tornat, després d'algun temps, de Göttingen) al conseller Spalding, de Berlin. Algun temps després, Niclai em va proposar que li deixés publicar en el seu A. D. B. Li vaig concedir, amb la condició, que si algun dels meus amics de Berlin el comparava amb la recensió de Göttingen i volia modificar les frases que en aquella s'havien conservat, decidís ell si valia la pena de fer-ho, puix que jo mateix ara noestic en estat de fer-hi res.

Aquí teniu tot el que sé de l'assumpte. A l'ensems que a aquesta carta n'escric una a Spalding, i li prec, cas que el manuscrit no s'hagi publicat encara, que el faci copiar i que us l'envii, junt amb la meva carta; llavors podreu comparar; i si, això fet, aquesta recensió vos desplaui tant com la de Göttingen, això provarà definitivament que no tinc prou penetració per judicar un llibre tan difícil i profund, i que ell no ha estat escrit per mi. Crec no obstant, que, encara que resteu descontent de la nova prova, us creureu en el dret de sentir devers mi un poc d'estima i d'indulgència; i àdhuc penso que de segur fórem amics si ens coneguéssim personalment.

Quant a mi, no puc negar del tot la culpa que doneu al crític de Göttingen, d'haver-se posat de mal humor per les dificultats que li calgué vèncer. Confesso que mantes vegades jo el vaig experimentar, aquest mal humor, perquè creia que no hauria estat impossible de fer comprendre amb més facilitat aquelles veritats, destinades a produir importants reformes en la filosofia, a tots aquells que estan un poc acostumats a la reflexió. He admirat el poder d'aquesta força vostra que ha estat capaç de meditar una tant llarga sèrie d'abstraccions, sense afadigar-se, sense impacientar-se, sense desviar-se; també he trobat en molts passatges del vostre llibre ensenyança i aliment per al meu esperit (per exemple, quan demostra que hi ha judicis contradictoris que es pot demostrar igualment); però mantinc encara l'opinió, potser erònia, que el conjunt del vostre sistema, si ha d'esdevenir veritablement útil, cal que s'expressi en forma més popular; i que el llenguatge que hi domini, tot i revelant poderós enginy sota les expressions que el vesteixen, fa que la reforma que s'introdueix a la ciència mateixa i l'apartament de l'opinió comú en que el mateix es situa, semblin més grans encara que no són realment.

Vós inviteu al recensor que demostrí que alguna d'aquelles proposicions contradictòries, no pugui ésser demostrada igualment que la respectiva proposició adversa. Aqueixa re.riminació pot referir-se al meu col·laborador, no a mi; jo estic convençut que hi ha límits per al nostre coneixement, i que aquests límits es posen de manifest quan de les nostres experiències es poden extreure i desenrotllar, amb igual evidència, aquelles proposicions contradictòries. Crec de molta utilitat aprendre a conèixer aquests límits, i considero que és aquesta, dins la vostra obra, una de les intencions de més utilitat general, analitzant el fet amb més claretat i plenitud que mai no s'havia fet. Mes el que no puc veure és que la vostra «Crítica de la Raó pura», contribueixi a aplanar aquestes dificultats. Almenys el que en resulta cert és que la part del vostre llibre on s'analitzen aquestes antinòmies

resulta més clara i convincent (i això vós mateix no ho negareu) que aquella altra part que vol establir els principis segons els quals s'han d'anul·lar aquelles contradiccions.

Trobant-me ara de viatge, i sense llibres, i sense tenir a mà la meva recensió, considereu això que us dic aquí com a pensaments deslligats, que no heu de judicar massa severament. Si aquí, o en la meva crítica, he presentat inexactament la vostra opinió i intenció és per mala interpretació o per infidelitat de memòria; no tinc, ni sóc capaç de tenir la mala intenció de desfigurar el vostre llibre.

Per acabar, vull pregar-vos que no utilitzeu públicament aquestes ratlles. Encara que en el primer moment en què vaig fer-me càrrec de la mutilació del meu treball, va semblar-me una ofensa, he perdonat no obstant l'home qui la va creure necessària; en part, per la culpa que me'n pertoca, donada la llibertat que vaig atorgar-li; en part, perquè tinc, en altres qüestions, motius de sentir per ell afecte i estima. Ell forçosament hauria de pendre com una ofensa, que jo hagués davant vós protestat d'ésser l'autor de la crítica; moltes persones de Leipzig i de Berlín saben que jo vaig voler fer la crítica de Göttingen. Poques, que només una petita part és meva. No obstant, el disgust que mostreu, amb raó sens dubte, però una mica durament, devers el recensor de Göttingen, em col·loca en situació poc favorable davant de tots ells. Tot ben pesat, més m'estimo suportar això, en càstig de la meva lleugeresa de prometre un treball de què no coneixia l'extensió ni la dificultat, que rebre una manera de justificació pública que comprometi el meu amic de Guetinga.

Amb tota l'estima i la consideració, sóc, molt honorable senyor, el vostre humil servent i amic

GARVE

Leipzig, 13 juliol 1783

KANT A GARVE

Molt respectable senyor:

Des de fa temps he admirat en vós un esperit filosòfic i un gust refinat per l'erudició i pel coneixement del món; i he deplorat amb Sultzern que uns talents tan superiors es veiessin privats de donar al món, per la manca de salut, tota la llur fertilitat. Ara m'omple d'un plaer més pur encara, l'haver trobat en el vostre apreciat escrit les proves d'una consciència i escrupolosa honestetat i d'un intel·lecte humà i sensible, que dóna el veritable valor a aquells dons de l'esperit. Sento no poder dir el mateix del vostre amic de Göttingen, el qual, sense que, per la meua part, hagués mitjançat cap provocació, no respirava sinó animositat envers mi, tot al llarg de la seva recensió, que, després de rebuda la mutilació, bé puc anomenar-la seva. Certament, alguna cosa hi havia en el meu treball que es pogués mencionar; no fos sinó, àdhuc no aplaudint la solució donada per mi als problemes, l'haver exposat aquests en tota la seva extensió, en tota la importància deguda, l'haver-los xifrat en les fórmules més senzilles, encara que jo no hagués encertat sempre en la veritable resolució. En lloc de dir-ho així, el crític ho tira tot per terra, amb visible malícia. Fins en una nimietat es troba aquesta malícia: s'omet allí intencionadament l'abreviació *Sr.* davant de la paraula *Aut.*, fórmula aquesta usual en el tal periòdic, i que, després de tot, endolceix un poc la censura. Prou que endevino el secret dels procediments d'aquest home; com a col·laborador d'un periòdic de nom té a la seva mà per alguns moments, si no l'honra, la fama d'un autor. Però al mateix temps ell també és autor i també exposa la seva reputació pròpia a un perill que no

és certament tant petit com ell s'imagina. Però vull parlar sobre aquest particular, tota vegada que doneu a aquest home el títol d'amic, i veritat és que també n'hauria d'ésser de meu, d'amic, en un sentit més ample, si la participació en una mateixa ciència i en els fadigosos esforços per portar-la a un terreny segur pogués fer néixer una amistat literària. Però em sembla que en aquest cas s'haurà produït alguna cosa que s'esdevé molt sovint: amb les meves innovacions, aquest home haurà temut perdre un poc del seu prestigi: temença infundada del tot, puix que no es tracta aquí de la limitació dels autors, sinó la de la raó humana.

Vos prec que cregueu fermament, honorable senyor, i també que volgueu informar-vos vora mon editor Hartknoch, a la fira de Leipzig, que, malgrat les seves afirmacions que la recensió procedia de vós, jo no ho vaig creure mai. Ara m'és extraordinàriament agradable tenir-ne la confirmació, en la vostra amable carta. Jo no sóc un escriptor tan mimat i pretencios, que no pugui suportar les objeccions i la crítica, àdhuc respecte d'allò que jo considero de més vàlua en el meu treball; només em sembla insuportable la dissimulació maliciosa d'allò digne d'aplaudiment que pugui trobar-s'hi i la intenció expressa de noure. Espero per això amb plaer llegir la vostra crítica original a la *Biblioteca d'A. D.*, i l'oferiment que sobre això em feu, ha produït per resultat que jo us vegi ara amb les colors més favorables d'honradesa i d'elevació de mires que caracteritzen el veritable home de ciència i que sempre m'inspiraran el degut respecte, qualsevol que sigui el judici que llavors resulti ésser el vostre.

També haig de reconèixer francament que, des de bon principi, tinc descomptat que el meu llibre no tingués un acolliment del tot favorable; perquè no havia tingut cura d'adaptar del tot a la comprensió general la presentació de matèries que tinc ben medidades de fa més de dotze anys. Per això hauria calgut alguns anys encara, i jo vaig deixar llest el meu treball en quatre o cinc mesos, tement que una feina tan extensa se'm faria a mi mateix massa carregosa si la diferia més; per altra banda, com que em faig

vell (perquè tinc ja 60 anys), vaig témer que sense això se'm fes impossible deixar plantejat tot el sistema que tinc al cap. Tal com l'obra ha sortit, estic content de la meua resolució; de manera que per res del món no voldria avui que ella hagués deixat d'ésser escrita; però tampoc per res del món no voldria tornar a passar la llarga cadena de fatigues que em calgueren per això fer. Passarà la primera sorpresa que per força han hagut de produir la munió de nocions enterament desusades i el llenguatge, encara més desusat, lligat necessàriament a les mateixes; amb el temps s' esclariran alguns punts (a la qual cosa potser contribuiran les meves *Prolegomena*); els punts que siguin compresos vindran a il·lustrar altres passatges; les notes aclaratòries de part meua no mancaran, sempre que convinguin: a la fi el tot serà abraçat i penetrat, sempre que un posi mans a l'obra partint de la qüestió primordial que és la clau de tot (i que he presentat prou clarament), analitzant poc a poc cada passatge i volent-lo treballar amb intensitat. En altres termes: la màquina ja és aquí, tota entera; sols manca repolir-ne les peces, o posar-hi oli, per evitar el refrec, que fóra certament causa que no servís. Demés, la ciència de què es tracta té la particularitat que és necessària la comprensió del tot per donar sentit exacte a cada fragment apart; així, per produir aquell és necessari deixar això últim, per algun temps, en certa aspror. Si hagués volgut fer totes dues coses alhora, no hi haurien arribat les meves facultats ni tal volta tampoc els anys que em restaven de vida.

Vós us complaeu a citar la manca de caràcter popular com un tret just que es pot dirigir contra el meu treball; i en veritat tot escrit filosòfic ha d'ésser susceptible de pendre aquell caràcter, si no cobreix, sota un vel de profunditat aparent, una probable niciesia. No obstant, tractant-se d'investigacions que tant s'enlairen, és molt difícil dir on comença la popularitat. Jo, només amb aconseguir que, en el sentit escolar estricte, en mig d'expressions bàrbares, es faci un tros de camí al meu costat, ja estaria disposat a fer (i encara amb més d'encert altres ho farien)

un resum popular, i no obstant sòlid, de la doctrina; de la qual cosa ja tinc fixat el pla. Mentrestant, resignem-nos d'ésser *doctores umbratici* i treballem obscurament en opinions, encara que el públic distingit no en vulgui saber res, fins a punt que aquelles surtin de la fàbrica polsosa, vestides amb ornaments sobre els quals no hi hagi res a dir.

Tingueu la bondat de passar una altra vegada els ulls sobre el conjunt del meu treball. Remarqueu que l'objecte d'ell no és la metafísica, sinó una ciència del tot nova i de la qual no s'havia tractat encara; vull dir de la crítica d'una raó que jutja *a priori*. Cert és que d'altres han tractat, tot passant, aquest punt, com Locke i el mateix Leibniz. Però tots ho han fet barrejant-lo amb l'estudi d'altres parts del discerniment. I ningú pensant que es tracta d'una ciència formal i necessària, i, de més a més molt extensa, i això sense apartar-se del terreny del pur i sol discerniment. Aquesta ciència exigeix una gran quantitat de divisions, però, cosa admirable, sap derivar-ho tot d'un mateix objecte, relacionant-se constantment amb la natura del mateix; aquelles divisions mostren la complexitat del tema; aquesta constant relació la seva integritat. Això no és possible que ho faci cap més ciència, sinó aquesta que sap derivar de la simple noció (si és ben precisa) d'intel·lecte, tot allò que se'n pot saber i fins el raonament que es fan amb la mateixa errònia i involuntària derivació que se'n fa *a priori*. Potser a aquesta ciència s'assembla una mica la Lògica; però aquesta està infinitament per sota d'aquella, puix la Lògica, si és veritat que relaciona amb cada funció de la raó, no és menys cert que es troba impotent per precisar sobre els objectes d'ella, i li cal que l'experiència li sigui proporcionada per un altre camí (per exemple, el de les matemàtiques).

Si encara, doncs, estimat senyor, teniu la bondat de continuar-vos ocupant de l'assumpte, vos prec que volgueu utilitzar la vostra autoritat i influència per procurar-me enemics, no de la meua persona (perquè visc en pau amb tothom), sinó d'aquell treball meu; però enemics que no siguin anònims i no critiquin

personalment o agafant la primera cosa que els ve a la mà, sinó que, al contrari, procedeixin amb tot ordre. Que situïn o analitzin primerament la meua doctrina de la diferència entre nocions analítiques i sintètiques; que després passin a fer menció d'aquell problema general, clarament exposat en les *Prolegomena* que són possibles judicis sintètics *a priori*; que arribin més tard a analitzar les meves temptatives de resoldre aqueix problema; i que així sucesivament vagin procedint.

Quant a mi, jo em veig amb forces per demostrar que no es pot representar cap noció verament metafísica, si se la separa de la totalitat, sinó que s'ha de derivar sempre de la relació que té amb la font de la nostra raó pura, de la noció de la total possibilitat de tals nocions, etc. Més, per complaent que vós fóssiu amb aquest desig meu ja reconec des d'ara que, amb el gust que en el nostre temps impera de contemplar (no de fer) fàcil lo difícil dels problemes especulatius, els amables esforços que féssiu en aqueix punt foren inútils. Garve, Mendelssohn i Tetens foren segurament els únics homes que podrien contribuir que aquests problemes fossin portats en poc temps fins a aquell punt en què segles enters no els han pogut portar; el mal és que aquests homes excel·lents no es veuen amb cor de treballar la sorra d'un desert, que ha estat sempre tan ingrata, malgrat de les fadigues que ja ha costat.

No obstant, els esforços humans giren entorn d'un cercle constant i tornen a trobar-se en el lloc on ja havien estat una volta. Per això els materials que ara jauen en la pols poden servir per tornar a alçar un esplendorós edifici.

Vós teniu la bondat d'emetre un judici favorable a la meua exposició de les antinòmies, encara que us mostreu descontent de la solució donada. Només amb un judici d'aquesta mena que hagués contingut la crítica de Göttingen, ja no hi hauria sospitat jo una malevolença, sinó que n'hauria donat la culpa a una mala interpretació del sentit de les meves proposicions (cosa ja per mi prevista). La culpa, doncs, m'hauria calgut fer-la caure en gran

Portrait of a man in profile, facing right, wearing a dark coat and holding a hat and a staff.

part damunt mi mateix; llavors, en lloc d'ésser, com he estat, un poc agre en la meva contesta, hauria deixat estar el contestar, o bé només hauria deixat sentir alguna petita queixa. Però cosa certa és que tota aquella crítica respirava despreci i arrogància tal, que necessàriament jo em veia en el cas de fer tot el possible per fer que un tal geni es donés a conèixer, a fi que comparant la seva producció amb la meva, es pogués posar en clar si verament tanta superioritat existia; o bé si, al contrari, la crítica no era més que una habilitat d'autor que, elogiant totes les opinions emeses en els propis escrits, i censurant totes les que les contraduien, volia procurar-vos al mateix temps un petit domini sobre tots els autors d'una matèria determinada, veient-se els autors precisats necessàriament a incensar-lo i fer ressaltar que els escrits que sospiten que poder ésser del seu crític els van servir de guia, fent-se així, a poc a poc i sense gran esforç, un nom.

Judiqueu segons tot això, si he tingut dret de manifestar el que vós haveu volgut anomenar el meu descontent, contra el crític de Göttingen d'una manera una mica dura.

Després de l'explicació que vós haveu tingut l'amabilitat de donar-me, i segons la qual el veritable crític ha de restar incògnit, la meva reclamació restarà sense resposta, contra d'allò que m'esperava, en no ésser que ell es presentés espontàniament, això és, que es descobrís. Però ficat en aquest cas em considero lligat a no fer el més petit ús, públicament, del veritable procés de l'assumepte, del qual procés sóc ara informat per la vostra relació. Altra-ment, una disputa rancuniosa entre homes de ciència, que és tan insuportable (ja només pensant en la disposició d'esperit en què hom s'ha de col·locar per portar-la a terme), va tant contra la meva natura, que prefereixo el treball més complicat d'esclarir i defensar allò que he escrit davant un adversari sever, que no més edifica sobre opinions, que no pas desvetllar i mantenir en mi una passió que sense això mai no ha tingut cabuda ni acolliment en la meva ànima. No obstant, si el meu crític de Göttingen es creia autoritzat a contestar les meves opinions en el diari, i ho

feia de la manera acostumada, sense comprometre la seva persona, jo em veuria obligat (tot i respectant aquell mon compromís) a fer desaparèixer amb mides oportunes aquesta molesta desigualtat entre un agressor invisible i un home que, a la vista de tothom es defensa; i potser acudiria llavors al camí indirecte de no anomenar-lo públicament, però descobrir-se'm a mi per escrit (segons les raons que he donat en les *Prolegomena*) i declarar i discutir públicament, encara que sempre d'una manera pacífica, el punt de discussió que ell mateix podria escollir.

Però aquí fóra molt del lloc exclamar: «*O curas hominum*». Homes febles, feu veure que us interesseu solament per la seva veritat i per la difusió del coneixement; però, en el fons, només us ocupa la vostra vanitat.

En fi, estimat senyor, que no sigui aquesta l'única causa de mantenir una coneixença que tant desitjo. Un caràcter com el que manifesteu en la vostra primera carta, tot i denotant l'exquísidesa del vostre talent, no es troba tan sovint en el nostre món literari, que un home com jo que dóna més valor a la sinceritat dels sentiments i a la mansuetud i simpatia que a tota la ciència, no hagi de sentir un viu desig d'entrar amb ell en més íntima relació. Tot consell, tota advertència com a home tan comprensiu i distingit l'estimaré sempre en alt grau; i si, en allò que depèn de mi, jo tingués alguna manera de correspondre al seu servei, encara el plaer em fóra doblat amb això. Amb veritable estima i afecte, sóc, molt respectable senyor, el vostre humil servidor

I. KANT

Königsberg, 7 d'agost de 1783

LA CULTURA IBÈRICA

(Acabament)

b) *La cultura de l'Ebre*

El nostre coneixement de la cultura ibèrica de l'Ebre es funda sobretot en el material dels poblats. Aquí són comptats els sepulcres que s'han trobat. En canvi, els poblats es comencen a conèixer bé mercès a haver-ne excavat alguns sistemàticament l'Institut d'Estudis Catalans.

Molt clarament es pot fer un primer període que ocupa els segles v-iv amb alguns poblats del Baix Aragó, que representen la fase més primitiva de la cultura ibèrica de l'Ebre. Són, entre altres, Les Escodines i Sant Cristòfol de Maçalió i el Tossal Redó de Calaceit, de la província de Terol.

Les construccions són molt primitives, i les plantes dels poblats molt irregulars. El material que s'hi troba és també ben diferent del dels grans poblats del període següent.

La ceràmica a torn és molt escassa i pobra en decoracions: en canvi, el sentit artístic del temps es manifesta en les decoracions de la terrissa feta a mà: cordons, zig-zags, meandres i altres motius geomètrics en relleu, incisos o pintats, impressions digitals, etc. (figs. 16 i 17). També són molt interessants els tipus dels objectes de bronze (fig. 18) i els pesos de Valer de fang (fig. 19).

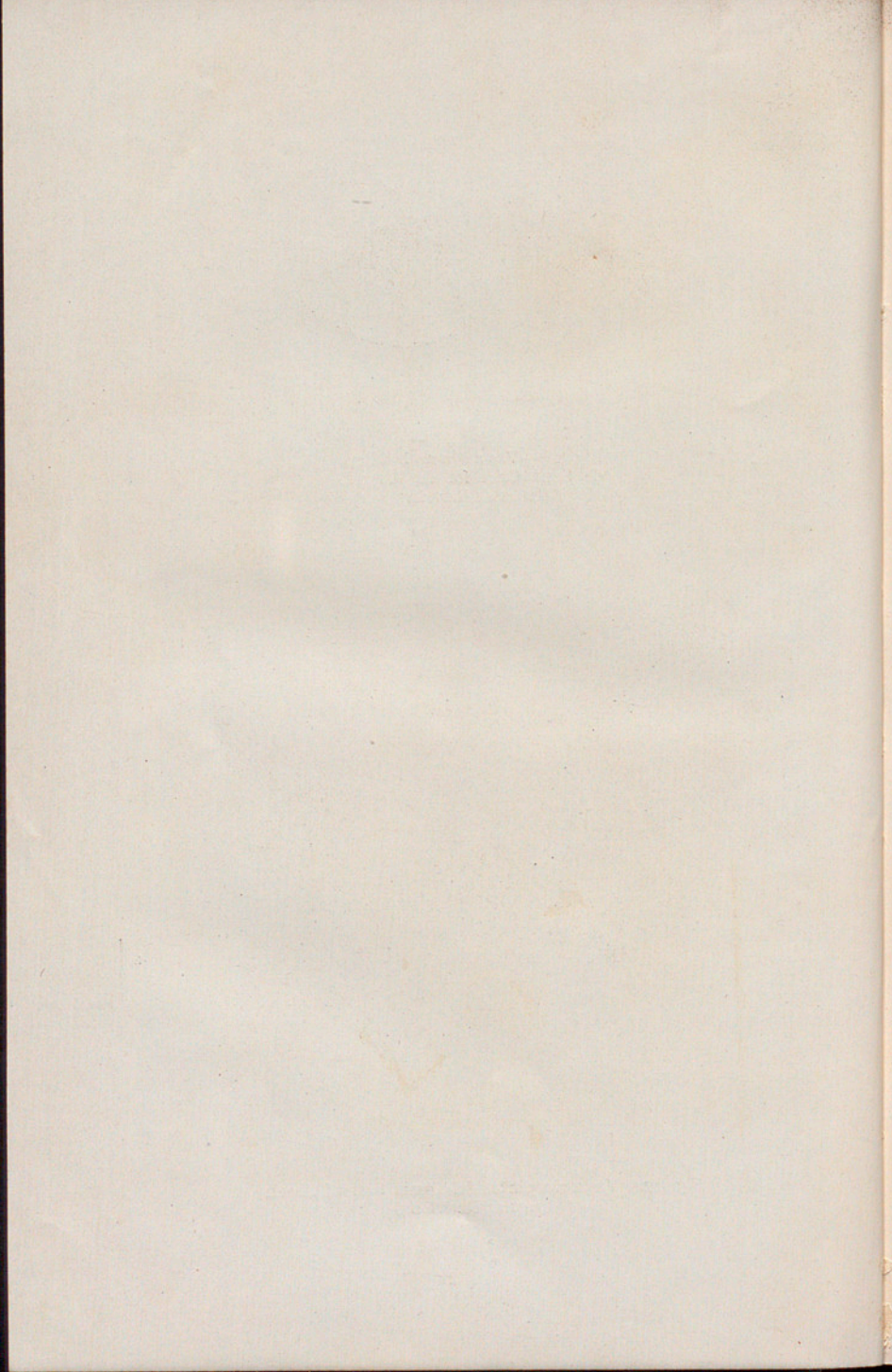
Un nou període, ben datat al segle III a. de J. C. pels objectes del comerç hel·lenístic que s'hi troben indefectiblement el caracteritzen els grans poblats dels termes de Calaceit, Alcanyic, Casp, La Zaida, etc., al Baix Aragó i el petit però interessantíssim del Tossal de les Tenalles de Sidamunt (Lleida).

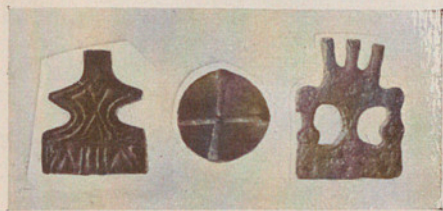

Fig. 16.—Vas a ma amb relleus
de Sant Cristófol de Maçalió
(*Museu de Barcelona*)

Fig. 17.—Vas a ma pintat del Tossal Redó, Calaceit
(*Museu de Barcelona*)

1   2   3

Fig. 18.—1 i 2. Tanca de cinturó i botó de bronze, del Tossal Redó (Calaceit). 3. Tanca de cinturó de bronze de La Gessera (Caseres) (*Museu de Barcelona*)

Fig. 20.—Entrada i sortint en forma de torre de la muralla de Sant Antoni de Calaceit

Fig. 19.—Pès de taler de Les Escodines, Maçalió (*Museu de Barcelona*)

Faint, illegible text or markings in the middle left section.

Faint, illegible text or markings in the middle right section.

Faint, illegible text or markings at the bottom center of the page.

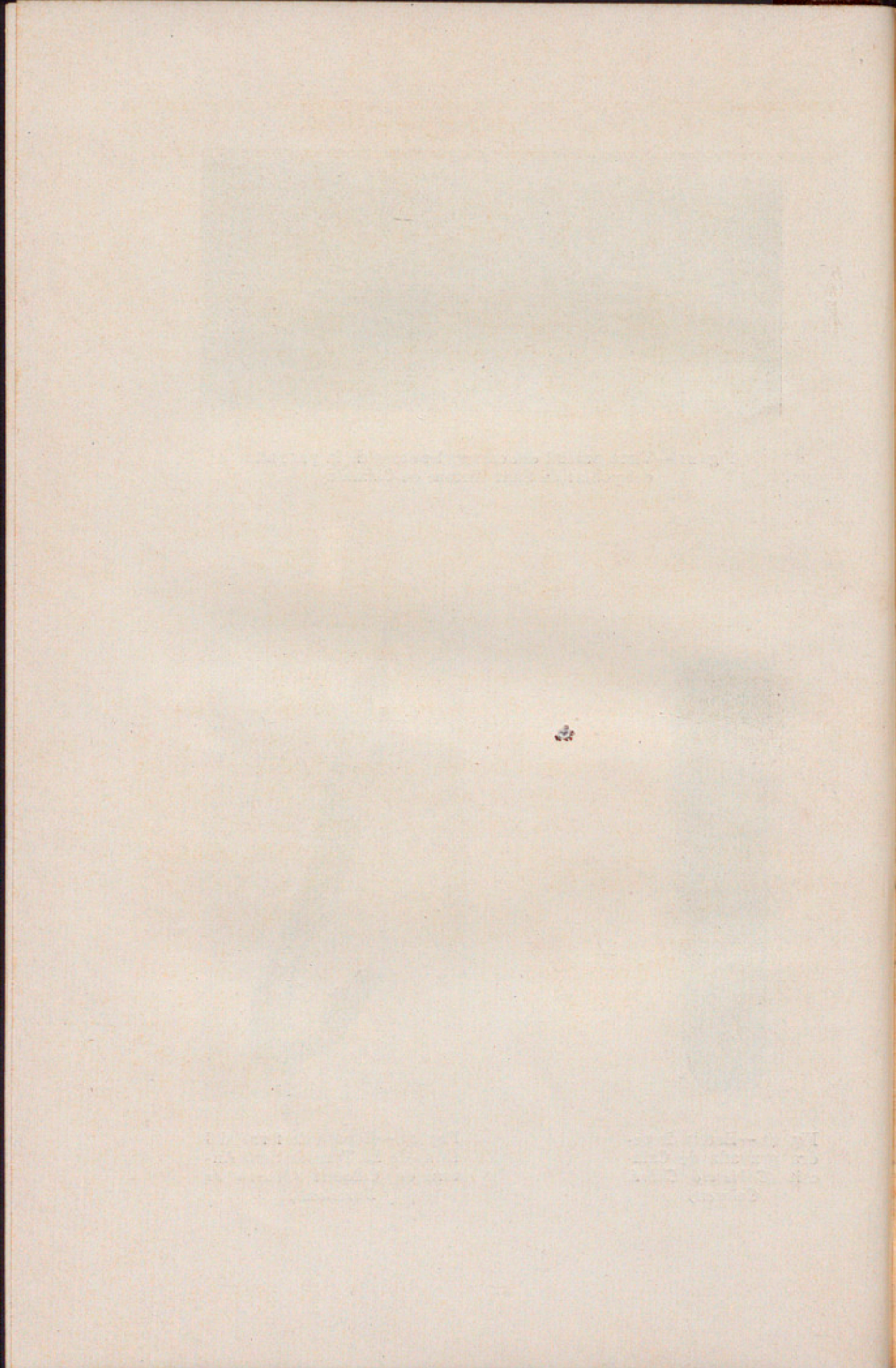
Fig. 21.—Vista parcial del carrer i les cases de la part alta del poblat de Sant Antoni de Calaceit

Fig. 22.—Estela de pedra gravada de Calaceit (Col·lecció Cabré, Calaceit)

Fig. 23.—Espasa de ferro del tipus de La Tène de Sant Antoni de Calaceit (Museu de Barcelona)

D'ells han estat explorats metòdicament sols el del Mont de Sant Antoni de Calaceit i el del Tossal de les Tenalles de Sidamunt.

A Sant Antoni tenim ja una vera ciutat amb una muralla que forma un sortint en forma de torre per a defensar l'entrada, curosament bastida amb pedres ben tallades (fig. 20). Les cases aquí es disposen a ambdós costats d'un carrer a la part alta (fig. 21) i segueixen els desnivells del terreny, salvant-los amb escales a la part baixa. En una de les cases d'aquesta última s'hi trobà un curiós celler amb una mena de banc d'argila amb clots per aguantar gerres de provisions.

El material és també molt avançat, encara que a l'Ebre no hi hagi res comparable a les belles escultures del SE. de la península. L'única mostra de l'escultura de la regió que estudiem són esteles, que es creu que adornarien enterraments, en les quals s'hi graven generalment figures de guerrers a cavall (fig. 22).

En els poblats apareixen moltes restes d'armes de ferro i encara qualche punta de sageta de bronze, *umbos*, o sia revestiments de ferro dels escuts llargs, ovalats de fusta, com els que portaven els guerrers d'altres regions d'Europa; espases de diferents tipus i al costat de l'espasa ibèrica, la *falcata*, o sabre corbat, hi ha les espases rectes de dos talls i a voltes amb beina de ferro, tipus conegut a tot Europa al segon període de la segona edat del ferro, anomenat de «La Tène II» (fig. 23), la qual cosa és també una dada per a la cronologia, car el dit període està ben datat vers el segle III abans de J. C.

Els objectes d'ornament són també abundants; entre ells sobressurten les fíbules o agulles per a aguantar els vestits, les tanques de cinturó de bronze, algunes vegades amb ornaments gravats. També es coneix una cuirassa de bronze trobada a Calaceit (fig. 24).

Però el material més abundant i en el qual es veu molt bé l'evolució del temps anterior dels poblats de Les Escodines i S. Cristòfol de Maçalió i del Tossal Redó de Calaceit és la ce-

ràmica. Els pesos de Valer son més ben fets i decorats (fig. 25). Ara la terrissa a mà desapareix quasi del tot. Aquelles formoses decoracions en relleu, com els meandres i fins les impressions digitals ja no es troben. En canvi, el verament típic d'aquests poblats és la ceràmica pintada, feta a torn, que en els poblats del període anterior era escassa i de decoració pobra.

L'art decoratiu de la terrissa de l'Ebre, que constitueix una interessant varietat regional dintre la gran família de la ceràmica ibèrica, que representa particularment la ceràmica dels poblats de Sant Antoni de Calaceit i La Zaida a l'Aragó i el Tossal de les Tenalles de Sidamunt, a Catalunya, es caracteritza pels seus ornaments geomètrics i florals estilitzats que es dibuixen amb gran soltura omplint tota la superfície del vas, essent molt curioses les combinacions d'espivals (figs. 26 i 27). En aquesta regió apareix també alguna vegada la figura humana (fig. 28) i altres motius d'animals, però ja no tenen la perfecció tècnica dels motius linials o florals. L'artista treballa aquí amb ornaments als quals no està acostumat i els dibuixa d'una manera monotòna i esquemàtica.

Aquí estem ben lluny, sobretot en les figures d'ocells, de la bellesa dels motius semblants d'Arxena i Elx a la regió del SE. d'Espanya.

Encara que aquest material pugui ésser influït per la cultura d'altres llocs, com els centres de cultura del N. dels Pirineus d'on ha arribat la cultura dita de La Tène o sigui de la segona edat del ferro d'Europa i que en bona part el progrés en la decoració de la ceràmica és degut a influències de la costa del SE. de la península més avançada, té però tot un caràcter netament indígena. Però al costat seu hi ha altres objectes que ens donen testimoni d'un actiu comerç amb la costa i, per altra part, ens acaben de fixar amb certitud la cronologia del període: a tots els poblats en qüestió es troben en gran nombre els testos de ceràmica hel·lenística que llavors penetrà per tots els recons de la conca de l'Ebre i dels seus afluents des de Catalunya fins a la ratlla

Fig. 24.—Cuirassa de bronze de Calaceit
(Col·lecció Vives, Madrid)

Fig. 25.—Pès de taler gravat de Sant Antoni de Calaceit (Museu de Barcelona)

Fig. 26.—Vas pintat de La Zaida
(Museu de Saragossa)

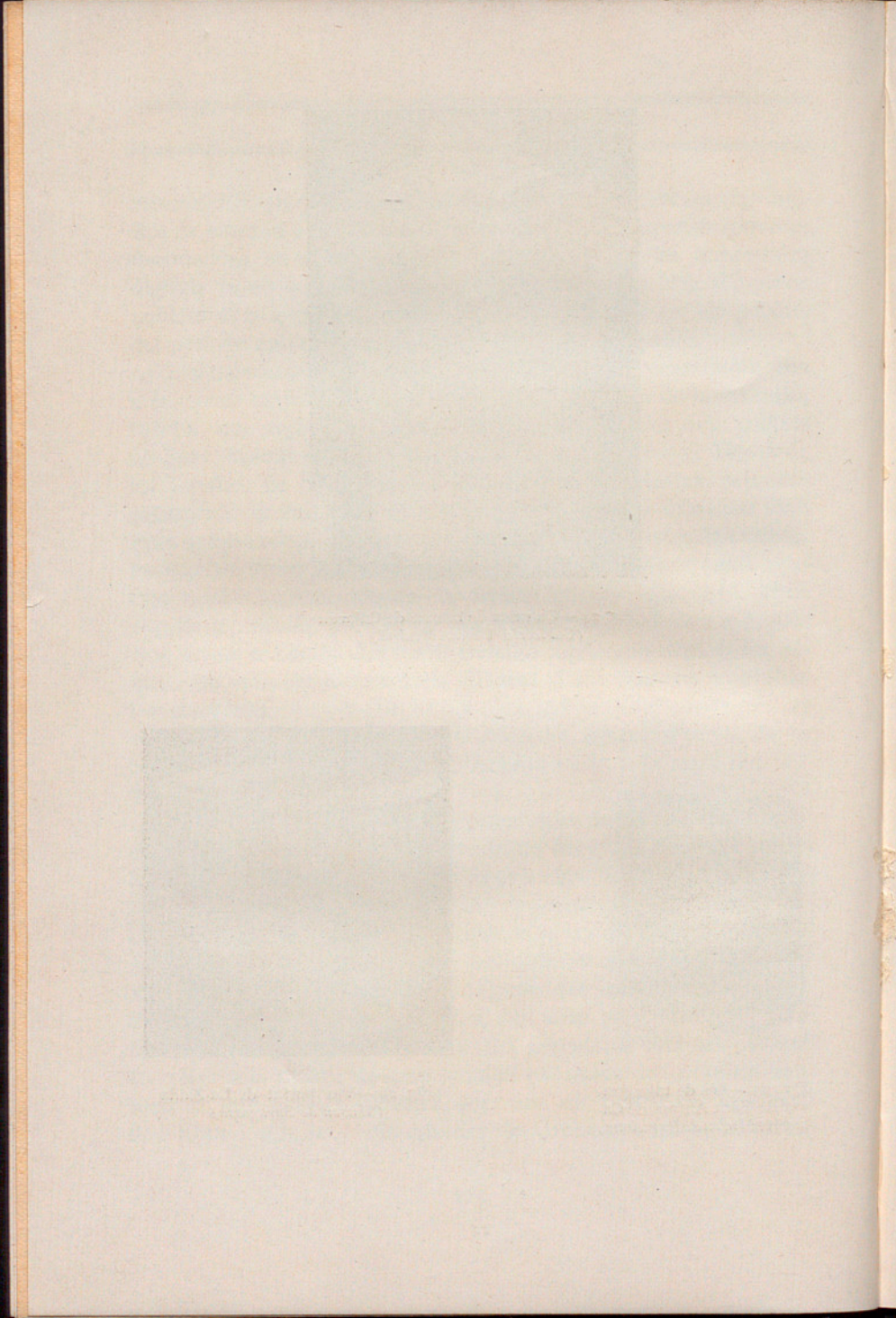

Fig. 27.—Plats pintats de La Zaida
(Museu de Barcelona)

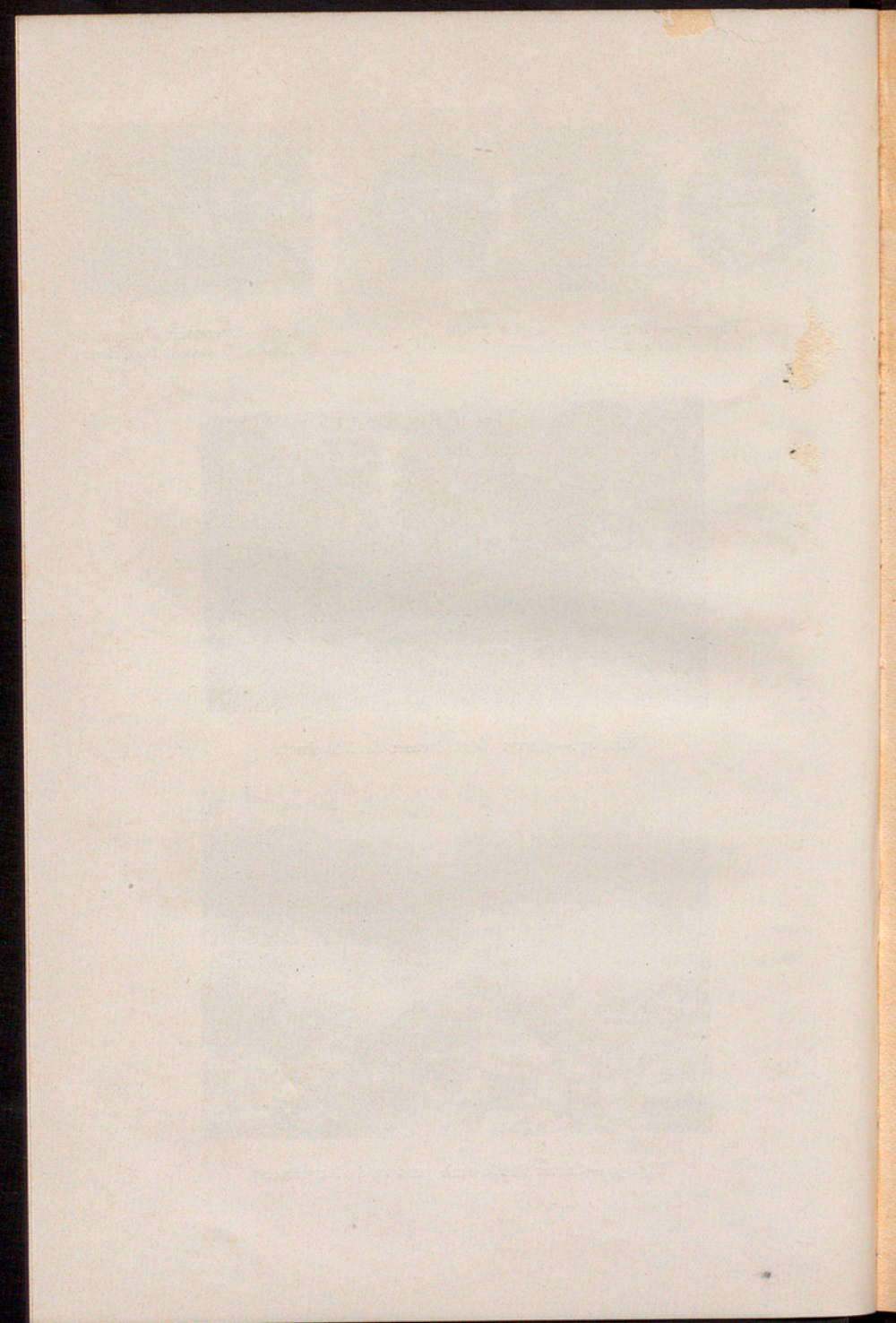
Fig. 28.—Decoració d'un vas de
La Zaida (Museu de Barcelona)

Fig. 29.—Carrer ibèric i cases de Numància

Fig. 30.—Carrer ibèric amb passera de Numància

de Castella, en plena Celtibèria. Fragments de vasos hel·lenístics, probablement procedents de les fàbriques del S. d'Itàlia (d'algunes de les quals han rebut el nom de campanians) trobats en tanta profusió demostren una relació constant amb la costa on Empúries era el centre del comerç grec i on devien afluir els productes de l'interior a canvi, entre altres coses, de la vaixel·la de luxe la data de la qual essent ben coneguda, ens fixa la cronologia dels poblats ibèrics en què es troba en el segle III a. de J. C., data que coincideix amb la que ens donen les espases i fibules de La Tène, que corresponen al període II d'aquesta cultura, que també ocupa el segle III. a. de J. C., als països del N. dels Pirineus.

Aquest temps és el punt culminant de la cultura ibèrica a l'Aragó i comença a ésser-ho també al centre d'Espanya, a Celtibèria.

(c *La cultura de Castella*)

I amb això arribem a la cultura ibèrica de Castella, la regió on els Íbers es mantingueren més temps independents mentre les altres tribus de l'E., del S. i de Portugal havien estat conquistades ja pels Romans després d'haver anihilat aquests el poder militar i comercial dels cartaginesos.

D'entre les tribus castellanes, els Celtíbers són l'últim baluart de la llibertat ibèrica. Ells presten llurs contingents a totes les revoltes, per exemple la dels Lusitans, guiats per Viriat; contínuament fan atrevides incursions pels territoris sotmesos, en una de les quals, com ens diuen els textos, arribaren fins al territori dels Ausetans, o sigui per la comarca de Vic; i sempre que un exèrcit romà es ficà a llur territori tractant d'acabar per la força amb aquella constant amenaça per la tranquil·litat de les províncies romanes, degué retirar-se derrotat vergonyosament.

En aquest temps, el segle III i el II, florí allí una interessant varietat de la civilització ibèrica, que ens és coneguda sobretot

per les excavacions de Numància, la situació de la qual identifica fa molts anys ja l'Eduard Saavedra, començant la seva investigació encara que amb resultats dubtosos. Últimament el Prof. Schulten ho féu sistemàticament, continuant son treball una comissió espanyola que encara segueix les excavacions. Sepulcres no s'han trobat fins ara a aquest territori.

Numància és una gran ciutat fortificada amb carrers que es creuen formant grans massissos quadrats de cases. Els carrers estan empedrats i tenen aceres; a voltes es troben passeres fetes amb pedres grosses que travessen el carrer (figs. 29 i 30). Les cases, fetes amb pedres o amb toves ajuntades sense morter, com als poblats de l'Aragó, solen tenir un celler pregon.

El grup de troballes més interessant el constitueix la ceràmica. Aquesta té també els motius generals ibèrics: ratlles ondulades; cercles concèntrics, però desenrotlla gran nombre de motius propis que donen a l'ornamentació numantina un segell molt personal. Entre els motius linials deuen mencionar-se sobretot les combinacions de quadrats com a les taules d'escacs i les *swàstiques*. Abunden els caps de cavalls estilitzats, els peixos, les aus, havent-hi també animals fantàstics i escenes de lluita de guerrers (figs. 31 i 34).

Aquestes últimes representacions són molt barbres, essent les figures humanes veres caricatures.

Des de fi del segle III fins al 133 a. de J. C., en què fou presa Numància, aquesta ciutat veié aparèixer regularment exèrcits romans davant dels seus murs que a voltes acampaven a prop, a l'actual poble de Renieblas, on s'han trobat restes de campaments de diferents temps de la guerra celtibèrica. Però el resultat positiu d'aquestes campanyes era nul, i sols quan Roma envià el seu millor i més popular general Escipió, el qual sitià per fam Numància establint al voltant seu set campaments units per

Fig. 31.—Embuts i copes de terrissa de Numància (*Museu de Soria*)

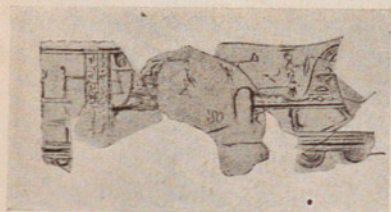

Fig. 32.—Decoració d'un vas de Numància (*Museu de Soria*)

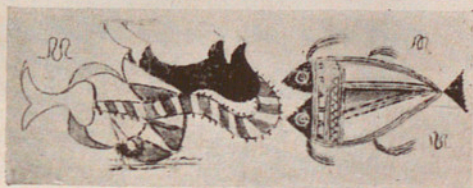
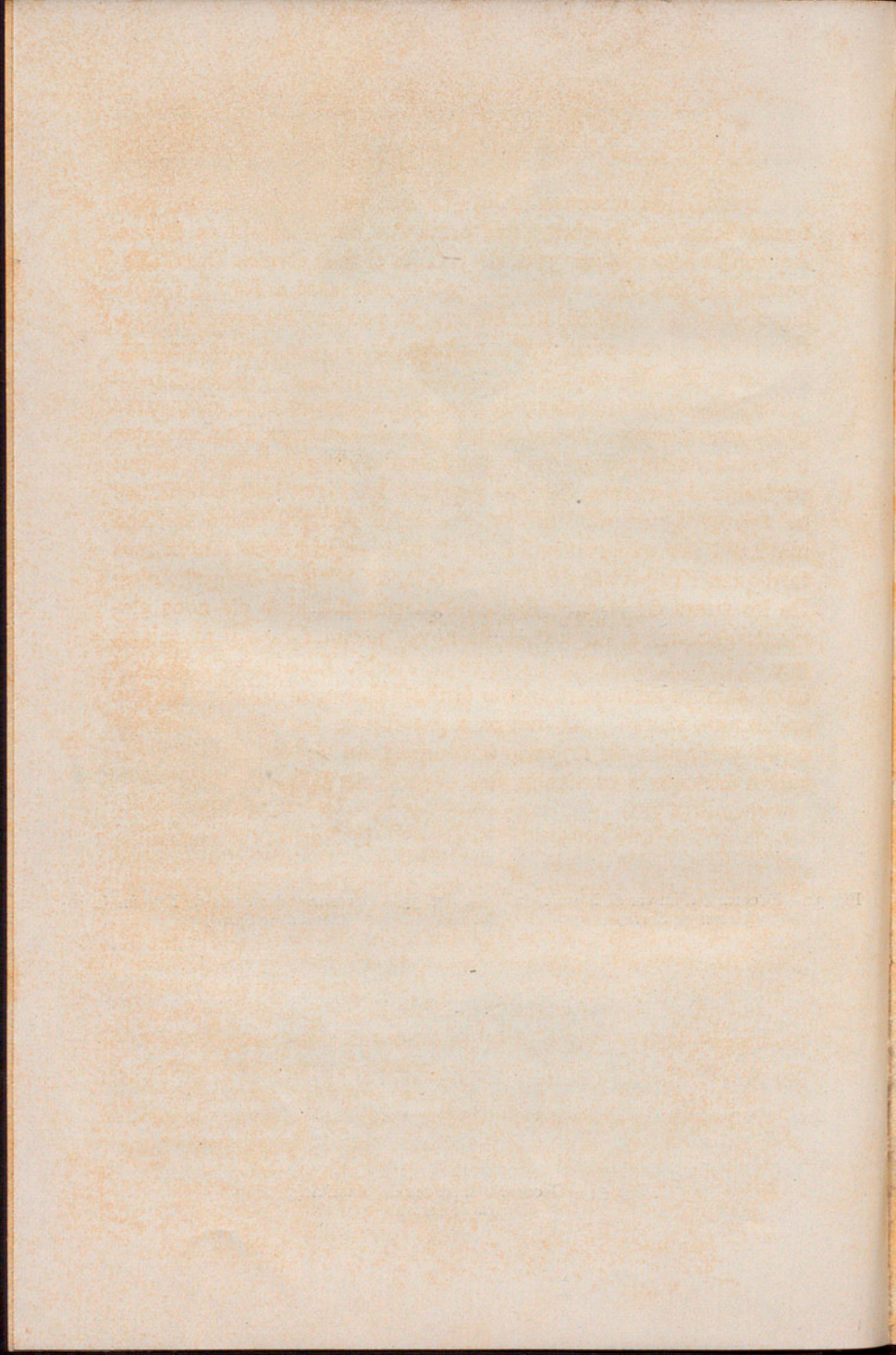

Fig. 33.—Decoració d'un vas de Numància (*Museu de Soria*)

Fig. 34.—Decoració d'un vas de Numància (*Museu de Soria*)

una muralla de circumvalació, que han estat excavats pel professor Schulten, la ciutat fou presa després d'heroiques lluites. Aquest fet històric, en 133 a. de J. C., és el *finis Iberiae*. Des d'allavors els Ibèrs són un de tants pobles sotmesos a Roma, i, sota la influència d'aquesta, llur cultura va perdent les seves característiques i essent cada volta més semblant a la de les restants províncies de l'Imperi.

La força de la raça s'esgota en estèrils revoltes o en les guerres civils romanes com les de Sertori i la dels fills de Pompeu, que més tard tenen per teatre la península. Però allavors no es pot parlar ja de cultura ibèrica. Aquesta ha mort i en el seu lloc ha aparegut una varietat provincial de la civilització romana matisada per supervivències de l'antic esperit que reneix més tard quan l'Imperi és dissolt amb la invasió dels pobles germànics. De les runes de la raça ibèrica romanitzada, amb els nous elements germànics, en surten les noves nacionalitats peninsulars, que es formen en la lluita contra els alarbs. La diversa proporció de la barreja de llurs elements ètnics i l'ambient diferent en què cadascuna visqué molt temps separada de les altres, han fet de la península un organisme complex de pobles l'esperit peculiar dels quals persisteix fins després de la unificació.

P. BOSCH GUIMPERA

BIBLIOGRAFIA

ETNOGRAFIA

- A. SCHULTEN: *Hispania* (Pauly-Wissowa, Realencyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft).
- A. SCHULTEN: *Numantia, Ergebniss der Ausgrabungen*. I. DIE KELTIBERER UND IBRE KRIEGE MIT ROM. — München Bruckmann, 1914. — Resum a la «Crònica» de l'*Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, V, 1913-14.
- U. KARHSTEDT: *Geschichte der Karthager*. (III vol. de la *Geschichte der Karthager* d'Otto Meltzer. — Berlin, Weidmann, 1913).

CULTURA DEL S. E, DE LA COSTA ORIENTAL I D'ANDALUSIA

- P. PARIS: *Essai sur l'art et l'industrie de l'Espagne primitive*. — Paris, Leroux, 1903-04.
- ALBERTINI: *Fouilles d'Elche*. (*Bulletin hispanique*, 1905, pp. 333 i seg., i 1907, pp. 169 i seg.)
- A. ENGEL i P. PARIS: *Une forteresse ibérique à Osuna*. (*Nouvelles Archives des Missions scientifiques et littéraires*, XIII, 1906, pp. 357 i seg.)
- SANDARS: *The Weapons of the Iberians* (*Archaeologia*, LXIV, 1913).
- J. R. MÉLIDA: *Las esculturas del Cerro de los Santos. Cuestión de autenticidad*. — Madrid, 1906.
- H. SANDARS: *Pre-roman bronze votive offerings from Despeñaperros in the Sierra Morena, Spain*. (*Archeologia*, LX, pp. 69 i seg.)
- R. LANTIER: *El santuario ibérico de Castellar de Santisteban*. (*Memorias de la Comisión de investigaciones paleontológicas y prehistóricas*. — Madrid, 1917).
- J. CALVO i J. CABRÉ: *Excavaciones en la cueva y collado de los Jardines (Santa Elena, Jaén)*. (*Memorias de la Junta Superior de excavaciones y antigüedades*, 1917).
- P. BOSCH GIMPERA: *El problema de la Cerámica ibérica*. (*Memorias de la Comisión de Investigaciones paleontológicas y prehistóricas*. — Madrid, 1915).

LA CULTURA IBÈRICA

J. R. MÉLIDA: *El tesoro ibérico de Jávea*. (Revista de Archivos, Biblioteca y Museos, 1895).

CULTURA DE L'EBRE

P. BOSCH GIMPERA: *La cultura ibèrica a l'Aragó*. (La Veu de Catalunya, 1917, 17 de Febrer i 5 de Març, «Pàgina Artística».)

P. BOSCH GIMPERA: *Campanya arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans al límit de Catalunya i Aragó* (Caseres, Calaceit, Maçalió). (Anuari de l'Inst. d'Est. Cat., X, 1913-14, pp. 819 i seg.)

CULTURA DE CASTELLA

P. BOSCH GIMPERA: *El problema de la ceràmica ibèrica*. (Memorias de la Comisión de Investigaciones paleontológicas y prehistóricas.— Madrid, 1915).

A. SCHULTEN: *Mis excavaciones de Numancia*. — Barcelona, Estudio, 1913.

Excavaciones de Numancia. — Memorias de la Comisión ejecutiva. — Madrid, Blass, 1912.

ELS «SOLITARIS» DE CATALUNYA

TRES GLOSES

I. — PREDICA ALS SOLITARIS

Als de Figueres, als de Girona,
als de Vilafranca, als de Terrassa,
als de Valls, als d'Olot, als de
Ripoll, als de...

A cada petita capital catalana hi ha dotze homes que pateixen dolors que no són anècdotes.

A cada vila, n'hi ha sis.

A cada poble, n'hi ha dos.

He anat a aquests homes — que són tots amics meus — i els he dit: Amics, per què no ajuntariem en un fons comú aquestes dolors?

Heu's-aquí que els productors funden les que anomenen Cambres. Els comerciants s'apleguen en poderoses companyies. Els obrers es sindiquen. Les administracions es mancomunen. Les nacions s'alien. I servariem esquivament nosaltres els límits individuals de les nostres més espirituals angúnies, de les nostres més orgulloses melancolies?

Si de tant de neguit se'n fes una capital col·lectiu, — quina riquesa!

I si aquest capital arribéssim a administrar-lo bé, — quina eficàcia!

Perquè la suma de les dolors que no són anècdotes i en què es consumeixen dotze homes aquí, sis més enllà, dos més lluny, s'anomena esperit d'un poble.

I la dolor ben administrada s'anomena heroisme.— XENIUS.
(De *La Veu de Catalunya*, 15-IX-1917.)

II. — CORDIA

Un solitari contesta a la nostra «Prèdica als solitaris». Aquest solitari viu a Badalona. Badalona no és el desert. Però cal dir que, desert o metròpoli, això cadascú s'ho fa... Quin pitjor desert que aquella metròpoli de la qual pugui dir-se:

«Esta la selva sin amor se llama?»

El solitari de Badalona diu que en sos viatges, arribant a Terrassa, o a Figueres, o a Tossa, s'ha trobat marrit, sense saber a quina porta trucar, i amb la persuasió melancòlica que en cada un d'aquests llocs hi havia uns quants homes que haurien cercat de bona gana plaer i consol en parlar una estona amb ell de coses espirituals i delicades. — Si aquesta fatalitat ens lliga. I el plany que ella arrenca a sensibilitats agudes, com aquesta de mon nou amic, és corprenedor.

Mentre que ve l'hora que puguem realitzar l'esforç col·lectiu sobre el qual ell demana consell, una suggestió es podria «fer córrer»: la de com és bona cosa cantar pels camins. El qui canta tot fent camí — el qui canta, dic, en metàfora o literàriament, — fa sortir els caps a les finestres... Caminant, en cada lloc del món, un d'aquests caps que surt a la finestra, és el del teu germà.— XENIUS
(De *La Veu de Catalunya*, 21-IX-1917.)

III. — EL MERCAT D'NQUIETUDS

Pregunta Pere Llobera, de Valls, damunt el semanari «Pàtria», i amb referència a la nostra «Prèdica als solitaris»:

«En solidaritzar les nostres dolors — aquelles «dolors que no són anècdotes» — haurien elles de romandre com són o alleujar-se en allò que es cregui natural i possible?»

Contesta el Glosador: «Més que d'un problema d'alleujament es tracta d'una transformació en l'eficàcia. Es tracta de convertir allò que són neguits de neurosi en dolors de part.»

* * *

Clama Antoni Badrinas, de Terrassa: «Una onada de materialisme, d'ençà de la guerra, i, naturalment amb el guany d'ella, va invadint barroerament les consciències a la nostra ciutat. Cada dia es fa més difícil trobar qui s'interessi un xic per afers espirituals.»

Penseu, amic, que aquest no és un problema únicament de Terrassa, sinó—proporcions guardades—de tot Catalunya i també—proporcions tornades a guardar—de tot el món. No és una onada de materialisme; és un mar. Però arreu el illots salvadors comencen d'emergir. Petits sempre, minúsculs de vegades, però, què importa? No us queixeu! No són menys sis idealistes a Terrassa, en relació amb el materialisme de Terrassa, que són els pocs Amics idealistes de l'Europa una, en mig dels materialistes aprofitadors de l'Europa escindida i de les tristes multituds, enfollides per ells.

* * *

Reclama Valeri Serra Boldú, de Bellpuig—havent llegit el projecte de incloure en la «Minerva» monografies breus de les ciutats catalanes—«I els pobles, no?»

—Els pobles, si. A condició, només que ciutadegin. A condició que continguin no solament testimonis d'un espiritual passat—(que la sèrie no serà, com ja s'explicava, simple col·lecció d'art o d'arqueologia),—sinó garanties d'un espiritual avenir. No solament sepulcres com el del Virrei Cardona, sinó treballadors com vós.

* * *

I heu's-aquí que ja havem trobat entre tots un petit remei, entre cent que se'n trobaran, per cura de la solitud dels Solitaris. El remei de trobar-nos de tant en tant aquí, en aquest Glosari que pot per sempre esdevenir, si no taula parada, almenys llar encesa.

XENIUS

(De *La Veu de Catalunya*, 27 -IX-1917.)

MOTIUS

LES DUES MENES DE SOLITARIS

En el *Glosari*, aquesta «llar encesa» on ja fa temps hi tenim un reconet confortador, s'hi féu l'altre dia una amorosa «Prèdica als solitaris» advocant perquè les «dolors que no són anècdotes», que patim uns pocs catalans de Figueres, de Girona, de Vilafranca, de Terrassa, de Valls, d'Olot, de Ripoll, de..., no sien neguits de neurosi sinó dolors de part. I es preconitzava l'eficàcia d'ajuntar en un fons comú aquestes dolors.

Els d'Olot tenim la fortuna de ser ja una mica destres en el domini dels nostres nervis, la qual cosa ens refiem que serà favorable a la eficàcia de les nostres espirituals angúnies. Si el cor no ens enganya, estem en condicions d'aportar al capital col·lectiu uns petits cabals ben sanejats.

I sabeu, companys, com ens ho hem fet per a alliberar-nos bona mica de neguits de neurosi? Doncs esguardant la misèria espiritual dels qui teníem darrera nostre: els altres solitaris.

Perquè en cada localitat catalana hi ha, demés del corresponent nombre de solitaris *dels nostres*, el corresponent nombre de solitaris *dels altres*: dels qui pateixen dolors que no són res més que anècdotes. I nosaltres en esguardar amb pietat les dolors d'altri no sols hem alleujat les nostres, sinó que les anem superant amb l'esperança quasi certa de fer-les esdevenir fecundes.

Si veiéssiu, companys, les angúnies que passen els *altres* solitaris per conservar l'engruna de popularitat que amb tants afanys i amb tantes agitacions conreaven! Si veiéssiu els papers que han de fer per retenir certa confiança popular que no han tingut valor per a usar degudament! Si veiéssiu les còmiques actituds que prenen i les disfresses que vesteixen per enternir les multituds distretes o ignares!

I nosaltres, davant de tantes angúnies estranyes, malaguanyades i estèrils, no voleu que ens sentim cada dia més serens, cada dia més segurs i cada dia més forts?

Decididament, companys, compteu amb nosaltres. — POLIFIL
(De *Vida Olotina* d'Olot, 5 d'octubre de 1917.)

L'ACOSTAMENT DELS SOLITARIS

Resposta votiva d'un solitari de Valls, una petita capital catalana, a la magnífica Glosa publicada pel diari barceloní «La Veu de Catalunya» en l'edició del matí del dia XVI de setembre de l'any del Senyor MCMXVII.

El mot *solitari* en cap home escau millor que a aquell que viu una vida de neguitesa d'esperit. Un comerç, una indústria, un estament, una administració, els signes externs d'una raça, són empreses tangibles, concretes, prou a l'abast de la mà de tots, perquè puguin convertir-se de seguida en veritable objectiu de la nostra actuació. Però coses com una idea generosa, una selecció de vida, un apropament a l'infinit, se presenten en cadascú en forma tan personal i vaga al mateix cop, que resten incompreses pels que no n'han sentit de parelles. Per això, dins la relativa contemporaneïtat dels homes, els que les amen romanen quasi sempre solitaris. *Xenius*, en parlar d'ells, ha encertat la paraula.

Però ha trobat també — i això és més important — una idea extraordinària. Nosaltres ho sabem massa. Els moviments de l'ànima, la inquietud dels dies, els estats inefables, no venen així com així. Suposen en l'individu que els experimenta un brollador d'idees inexhaurible, una immensitat de desigs que, en topar amb la freda realitat quotidiana es converteixen en mecanismes per a sofrir. O, el malestar que fa venir una vida d'inferioritat! O, el turment que dóna una bella idea que no la deixen fer viable! O, el patir que fa néixer el veure com es malmercen qualitats que podrien ser perfectes! O, la tortura que produeix el no poder volar, lliure i àgil, com la llum a l'espai!... Doncs bé, *Xenius* ha dit: «Amics, per què no ajuntaríem en un fons comú aquestes dolors?»

La gentil proposta ens fa acudir a la pensa tot un seguit d'observacions. La seva naturalesa tan delicada mereix que s'hi pensi. En primer terme, en solidaritzar aquelles dolors, haurien de romandre tal com són o s'haurien d'alleujar en allò que es cregués natural i possible? Potser que llur mateix caràcter ens doni una mica

de caror. A veure. Sintetitzant en línies generals les variades causes de llur naixença, es pot fer amb elles tres addicions diverses:

Homes que en la petita capital, la vila o el poble viuen la vida ciutadana, és a dir, dels nuclis escollits de la Ciutat; la realitat espiritual d'aquestes ànimes resta diferenciada de la de llurs conveïns, que es mouen dins una esfera més limitada. Llur actuar, en una certa manera, podria comparar-se amb el vell treball de les Danaïdes.

Homes que sentint l'ambient de la Ciutat i no podent-se avenir amb l'idiosincràsia de llurs compatricis, desitgen viure en ella, però als quals circumstàncies de la vida obstaculitzen continuament llurs projectes. Com si diguéssim, una mena de turment de Sísif dels nostres dies.

Homes que vivint en llur imaginació un ambient superior als grups selectes de la Ciutat mateixa, no poden donar-li forma tangible per diverses circumstàncies o perquè no compten amb prous mitjans. Ve't-aquí una manera, en substància, del suplici de Tàntal.

No cal dir que en tals situacions es consumeix una gran quantitat de fe i les energies són estèrils o quasi estèrils, causant la mateixa nul·litat, real o suposada, «des dolors que no són anècdotes». I bé! No caldria per a cada agrupament una sèrie especialitzada de condicions a fi de conservar en nosaltres tot allò que ens pot donar una valor o una transcendència?

Una altra pregunta. Per quin camí o de quina manera aconseguiríem ajuntar «les nostres més espirituals angúnies, les nostres més orgullosos melancolies»? No volem pas dir que no ho creguem factible, sinó que ho considerem d'un interès excepcional, més que per res, perquè pensem que l'entusiasme individual ha de substituir en aquest respecte els efectes d'una preparació adequada.

Passem per alt altres detalls de constitució que sense ésser essencials, tractant-se de coses de l'esperit, no deixen, però, de tenir una valor, quan es vol que aquelles trobin terreny apropiat per a desenrotllar-se. En aquests aspectes secundaris no fóra probable que hi hagués oposició.

Sigui com sigui, i per a totes les ocasions, la nostra opinió és fortament coratjosa. Ens semblaria voluptuosament banal tota contesta inhibidora. Creiem que els solitaris de la consciència, per llur mateixa personalitat de sacrifici, no poden limitar el camp de les pròpies

idees. I una de llurs tasques més fecundes és universalitzar llur creïença neguitosa, és donar més intensitat a la vibració del pensament de l'època, és preparar un futur de glòria impalpable per a les gèneres que segueixen. — No és així com l'esperit d'un poble encisa? — Però per atènyer això amb més eficàcia, cal que hi hagi entre ells i dins uns certs límits discrecionals, compenetració, auxili, col·laboració i companyonia fins per a les biografies més autèntiques.

Sí, sí. El projecte d'unir els que voluntàriament pateixen per ideals, és necessari. Que es tradueixi de seguida en una forma pràctica! Que sorgeixi prompte a l'horitzó de Catalunya l'estel de la novíssima inquietud de la Pàtria! — PERE LLOBERAS.

(De *Patria* de Valls, 22 de setembre de 1917.)

GLOSA A UNA GLOSA DE «XENIUS»

Vós heu dit la paraula. Vós heu descobert — descobert? — el mal i encara n'heu traçat el diagnòstic i n'heu insinuat la profilaxi. Quantes coses no es fan, jo penso, perquè ningú no dóna el crit d'alerta i el senyal de lluita! I vós heu estat, com tantes vegades, el qui ha dit el mot precursor. I la vostra veu ja ha estat recollida, despertant ecos distints. No podríem veure com s'acompleix l'eficàcia dels ecos?

Dieu vós en la «Prèdica als solitaris» que en cada ciutat i en cada poble de Catalunya hi ha qui pateix dolors que no són anècdotes. Aquests homes són una selecció entre els altres — una aristocràcia de l'esperit — i la dolor en ells pervé de la llur contextura moral, inadaptada i desavinguda amb la contextura que fa dels altres una massa gregària i sense idealitat; la llur dolor potser pervé més d'ells mateixos que no pas dels altres. Però cal recordar que la minoria quasi sempre té raó i que, per damunt del sentit comú, el sentit de selecció s'imposa. Veu's-aquí, doncs, caríssim Mestre, com la dolor d'aquells solitaris no és dolor ben bé, o no és exclusiva, primer perquè sempre afalaga el formar part d'una selecció, i després perquè si ells són egoistes — i han d'ésser-ho — a la dolor per les coses mal fetes o per les coses que no es fan i deurien fer-se, s'hi acobla, amb la comprensió privilegiada d'aquelles coses, la possibilitat — només a ells reservada — de fer créixer drets els arbres i de posar les primeres

pedres — o de fer-les posar. I no em direu que això no sia joia darrera dolor, com en els parts.

Jo crec que aquests solitaris — i és clar que no passo de fer al vostre pensament una lleugera i natural prolongació — haurien de fer valer la llur autoritat en cada capital, en cada poble de Catalunya. L'hora ho demana. En cada lloc on romanen persones hi ha, amb força modalitats a cada banda, de l'una els interessos espirituals i de l'altra els interessos materials. Curen d'aquests últims interessos els Municipis o Ajuntaments. Dels altres hi ha qui en cura també, però no pas d'una manera general i eminentment cívica. Per què, doncs, no podria constituir-se en cada indret de Catalunya un Ajuntament espiritual, segons designació d'un amic nostre, un Ajuntament la missió del qual consistís en administrar aquells interessos, no ja per conservar-los únicament sinó per fer-los créixer i prosperar? Però com fer tangible la bella idea? Ve't-aquí la qüestió de forma. Jo crec, però, que hi ha una forma: l'acoblament sota un mateix sostre de tots els artistes i de tots els fidels de totes les arts, de les arts belles sobretot. Qui representa i encarna sinó ells l'espiritualitat que dóna caràcter i fesomia als pobles? Si és pels artistes que els pobles es fan dignes de la posteritat i és per ells que aixequen el llur nom a un nivell més alt, per quines raons no seran amatents i dòcils a la llur dictadura?

Que els homes d'esperit, que els obrers de l'esperit modelin l'ànima de la república. Quina bella cosa! Que s'apleguin amorosament sots una mateixa divisa i es facin un lloc que, semblant un refugi, sigui una fortalesa i un fogar d'iniciatives, d'entusiasmes i d'emulacions per a la virtut fecundatriu del contagi. Que siguin oportunistes, que siguin intervencionistes. Que no deixin passar l'ocasió, esperant l'oportunitat. Que siguin impertinents just fins allà on comenci a queixar-se'n l'eficàcia. Perquè l'eficàcia — vós ho heu dit — ha d'ésser el terme de totes les accions i de totes les estratègies. Davant del món llur hi ha un altre món, el món material, que sempre serà una resistència a vèncer, però també una promesa de botí. Ells poden ésser creadors d'iniciatives; els altres, acumuladors de monedes. No es poden descomptar, doncs, els altres, perquè les monedes són les rodes de moltes iniciatives. S'ha de renovar sense repòs la tradició del senyor Esteve i el seu fill. Amb els diners de «La Puntual» s'han

de fer Biblioteques públiques i pensionats pels artistes i gent de ciència.

La missió d'aquest Ajuntament ha d'ésser patriòtica i cultural i ha d'esguardar les qüestions de dins i les relacions exteriors. Els artistes catalans han d'ésser profundament catalanistes — i així guanyarà el seu art — i l'art ha d'ésser un factor més d'afirmació nacional. El nostre ideal seria el de fer una Grècia noucentista. Diem que s'han d'esguardar les qüestions interiors i amb això ja es comprèn tot el que hi va. Altrament, no és, aquesta, hora de detalls sinó d'induccions. Però, amb tot, ve't-aquí, a guisa d'exemple, un cas en el qual l'Ajuntament espiritual i fins potser i tot la Diputació i el Parlament — que tot això entra en el nostre somni — deuriem intervenir. Figureu-vos una ciutat de segon ordre i que en aquesta ciutat hi ha una dita Acadèmia de Belles Arts i que en aquesta Acadèmia s'hi exposa una reproducció — una reproducció ben feta — de la *Maja* de Goya o de la *Danae* del Tizià. Figureu-vos encara que aquesta Acadèmia (?) escolta les veus de sirena de certs moralistes ultrancers, es convenç que aquelles obres són immorals, i les retira. Dieu si no n'hi ha per cridar-los a l'ordre, als uns i als altres i ensenyar-los els camins perduts o encara no petjats. Pel que pertoca a les relacions exteriors, una ampla acció patriòtica podria fer-se amb aquesta solidaritat de vetlladors de l'esperit. I, fora d'aquesta acció una altra acció essencial: la de guardar el contacte dels esperits d'ací i d'allà i fer que cap rellotge espiritual de cap ciutat ni poble de Catalunya no es retardés ni donés les hores inharmònicament i que cap finestra no restés tancada ni al bon sol ni al bon aire.

Tot això és molt bonic. I tindriem un gran capital comú, i com més gran el capital més pujats serien els interessos, els interessos que serien per a tots, àdhuc per als no capitalistes. — JOAN ARÚS.

EL SENTIMENT DE RACIONALITAT

per WILLIAM JAMES

(Continuació)

Amb això, sembla que havem considerat les possibilitats d'una racionalitat purament teòrica. Havem vist, però, al començament, com racionalitat significa funció mental no impedita. Els obstacles qui es presenten en l'esfera especulativa podrien tal volta ésser evitats si el corrent de l'acció mental deixés a temps aquesta esfera i passés a la pràctica. Inquirim, doncs, què és allò que constitueix el sentiment de racionalitat en el seu aspecte pràctic. Si el pensament no ha d'estar sempre apuntant a l'univers amb meravellament, si el seu moviment ha d'ésser desviat del camí sense sortida de la contemplació purament teòrica, preguntem-nos quina concepció de l'univers despertarà impulsions actives capaces d'efectuar aquesta desviació. Una definició del món qui hagi de retornar a la intel·ligència el lliure moviment qui serà romàs estacionat en el camí purament contemplatiu, pot, per tant, fer que el món sembli novament racional.

Doncs bé: de dues concepcions igualment capaces de satisfer l'exigència lògica, aquella qui desperti les impulsions actives o satisfaci altres exigències estètiques més bé que l'altra, serà considerada com la concepció més racional i amb justícia haurà de prevaler.

No hi ha res improbable en la suposició que un anàlisi del món pugui produir un nombre de fórmules, totes conseqüents amb els fets. En ciència física diferents fórmules poden explicar igualment bé els fenòmens, per exemple en electricitat, les teories d'un fluid únic i dels dos fluids. Per què no ha d'ocórrer així amb el món? Per què no han de poder haver-hi diferents punts d'obrir per a examinar-lo, amb cada un dels quals totes les da-

des harmonisin, i entre els quals pugui, per tant, triar l'observador o simplement juxtaposar-los? Un quartet de corda de Beethoven és certament, com algú ha dit, un fregament de cues de cavall contra budells de gat i pot ésser suficientment descrit en aquests termes; però l'aplicació d'aquesta descripció, en cap manera exclou la simultània aplicabilitat d'una descripció enterament diferent. Precisament una interpretació absoluta així del món en termes de sèrie mecànica és compatible amb la seva interpretació teleològica.

Així, doncs, si hi haguessin varis sistemes inventats, que igualment satisfessin les nostres necessitats purament lògiques, haurien d'ésser sempre passats en revista i aprovats o rebutjats per la nostra naturalesa pràctica i estètica. Podem definir les proves de racionalitat amb aquestes parts que la nostra natura utilitzarà?

Hi ha molt de temps que els filòsofs observaren el fet remarcable que la mera familiaritat amb les coses és capaç de produir un sentiment de la seva racionalitat. L'escola empírica ha estat influïda per aquesta circumstància fins al punt d'afirmar que el sentit de racionalitat i el sentit de familiaritat són una mateixa cosa i que no existeix cap altra mena de racionalitat sinó aquesta. La quotidiana contemplació de fenòmens juxtaposats en cert ordre produeix una acceptació de la seva connexió, tant absoluta com el repòs engendrat pel coneixement especulatiu de llur coherència. Explicar una cosa és retrocedir fàcilment fins als seus antecedents; conèixer-la és fàcilment preveure els seus conseqüents. L'habitud, qui ens permet fer ambdues coses, és així la font de tota racionalitat que la cosa pugui adquirir dins el nostre pensament.

En l'ample sentit en què la racionalitat fou definida en començar aquest assaig, és perfectament clar que l'habitud ha d'ésser un dels seus factors. Dèiem que qualsevol pensament fàcil i fluït perfectament, era buit d'l sentiment d'irracionalitat.

Així, puix l'habitud ens familiarisa amb totes les relacions d'una cosa, ens ensenya a passar amb facilitat d'aquesta cosa a les altres i, per tant, la tenyeix amb el caràcter racional.

Ara bé: hi ha aquí una particular relació de més gran importància pràctica que tota la resta: vull dir la relació d'una cosa amb les seves conseqüències futures. Mentre un objecte és inusitat, les nostres expectatives són decebudes; però són plenament determinades tot just ens esdevé familiar. Per això jo proposo com a primer requisit pràctic amb el qual ens deu satisfer una concepció filosòfica *el que degui, d'una manera general almenys, banir la incertitud de lo futur*. La presència permanent del sentit de futuritat en l'esperit, ha estat estranyament ignorat per la major part dels escriptors; però el fet és que la nostra consciència en un moment donat mai no està lliure de l'ingredient d'expectativa. Tothom sap que quan una cosa dolorosa ha d'ésser vinguda en un futur pròxim, el vague sentiment amb el qual va penetrant amenaçadorament tot el nostre pensament de malestar i subtilment vicia el nostre humor fins quan li manca el control de la nostra atenció, ens impedeix sentir-nos tranquils lliurant-nos al present donat. El mateix verifica quan ens espera una gran felicitat. Però quan el futur és neutre i perfectament cert, «no hiensem», com solem dir, sinó que donem a l'actualitat una atenció imperturbada. Que a aquest sentit obsessionant de futuritat se li faci perdre els seus fonaments o se'l deixi sense objecte: immediatament la inquietud pendrà possessió de l'esperit. Mes a cada inclassificada experiència, això és el que ocorre; nosaltres no coneixem el que vindrà després; i la novitat *per se* esdevé irritant mental mentre l'habitud *per se* és un sedatiu mental, senzillament perquè l'un decep mentre l'altre assegura les nostres expectatives.

Tot llegidor deu sentir la veritat d'això. Què vol dir arribar a «sentir-se a casa seva» en un lloc nou o entre gent nova? Es senzillament com quan prenem possessió d'una habitació nova i no sabem quines ventades poden bufar-nos per l'esquena, quines portes poden obrir-se, quines figures poden entrar, quins objectes

interessants poden ésser trobats dins els armaris i pels recons. Quan, passats més dies, havem après el tarannà de totes aquestes possibilitats, la sensació d'estranyesa desapareix. I així ocorre amb les persones, quan hem depassat el punt d'esperar qualsevulla manifestacions essencialment noves del seu caràcter.

La utilitat d'aquest efecte emocional d'expectativa és perfectament clara; «la selecció natural», en efecte, havia d'explicar-la més tard o més aviat. És de la més alta importància pràctica per a un animal el tenir previsió de les qualitats dels objectes qui l'envolten, i especialment el no poder romandre tranquil en presència de circumstàncies qui puguin estar carregades de perill o d'aventatges: posar-se a dormir, per exemple, a la vora dels precipicis, en el cau dels enemics, o contemplar amb indiferència qualche objecte aparegut de nou qui pugui, si és caçat, proporcionar una important addició de queviure. La novitat deu irritar-lo. Tota curiositat, així, ofereix una gènesi pràctica. Només cal que mirem la fisonomia d'un gos o d'un cavall quan un objecte nou s'ofereix a la seva vista: la barreja de fascinació i de por que manifesta, per veure que l'element d'inseguretat conscient o expectativa perplexa alimenten l'arrel de la seva emoció. La curiositat d'un gos envers els moviments del seu amo o d'un objecte estrany sols s'estén fins al punt de decidir allò que ha de ocórrer tot seguit. Un cop establert això, la curiositat roman satisfeta. El gos observat per Darwin, l'actitud del qual en presència d'un periòdic mogut pel vent, semblava testimoniar un sentit «del sobrenatural» denunciava només la irritació d'un futur incert. Un periòdic qui es pogués moure espontàniament era per sí mateix una cosa tan inesperada, que la pobra bèstia no podia comprendre quines noves sorpreses podria portar-li el moment immediat.

Tornem ara a la filosofia. Una dada última, fins quan estigui lògicament irracionalisada, serà tranquil·lament acceptada per la intel·ligència, si és tal la seva qualitat que defineixi l'expectativa; mentre que si deixa la més petita oportunitat

d'ambigüetat per al futur, causarà en conseqüència inquietud mental, quan no angoixa. Ara bé: en les últimes explicacions de l'univers que el desig de racionalitat ha obtingut de la intel·ligència humana, les exigències de l'expectativa a ésser satisfeta, han sempre jugat un paper fonamental. El terme establert pels filòsofs com a primordial ha estat el qui baneixi l'incalculable. «La substància», per exemple, significa, com diu Kant, *das Beharrliche*, que serà sempre com ha estat, perquè el seu ésser és essencial i etern. I malgrat no siguem capaços de profetisar en detall els fenòmens futurs que farà sorgir la substància, podem mantenir tranquiles les nostres intel·ligències d'una manera general, quan hem nomenat la substància Déu, Perfecció, Amor o Raó, en reflexionar que tot allò que hi hagi en reserva per a nosaltres mai no pot en els fons ésser inconseqüent amb el caràcter d'aquell terme: de manera que sempre la nostra actitud envers l'inesperat roman en sentit general definida. Prenem ara la noció d'immortalitat, que pel comú de la gent sembla ésser pedra angular de tota creència filosòfica o religiosa. Què és aquesta noció sinó una manera de dir que la determinació de l'expectativa és l'essencial factor de la racionalitat? L'odi de la ciència contra els miracles, de certs filòsofs contra la doctrina del lliure albir, tenen precisament la mateixa arrel: la repugnància d'admetre qualche factor últim en les coses qui pugui esgarriar la nostra previsió o capgirar l'estabilitat del nostre punt de vista.

Els escriptors antisubstancialistes ometen estranyament aquesta funció en la doctrina de la substància: «Si existís un semblant *substratum*», diu Mill, «suposeu-lo anihilat miraculosament en aquest instant i deixeu que les sensacions continuïn el seu curs en el mateix ordre; com sereu capaços de reconèixer que el *substratum* ha estat suprimit? Per quins senyals serem capaços de descobrir que ha cessat la seva existència? No tindriem iguals raons que ara per a creure en la seva existència? I si érem garantits de la seva existència quan hi creïem, com podrem ésserne ara?» El cert és que si nosaltres hem agrupat ja cu-

rosament els fets observats en un cert ordre, podem dispensar-nos de qualsevol ulterior garantia respecte aqueix ordre. En quant als fets a venir, però, el cas és força diferent. De poder la substància ésser exclosa en nostra concepció d'un passat irrecuperable, no deu seguir-se'n que hagi ella de constituir una complicació per a les nostres nocions del futur. Fins quan fos cert, per molt que siguem segurs de tot el contrari, que la substància pogués desenrotllar en qualsevol moment una sèrie completa de nous atributs, la simple manera lògica de referir les coses a una substància romandria sempre (amb raó o sense raó) acompanyada d'un sentit de repòs i de confiança en el futur. A despit del més agut criticisme nihilista, els homes tindran preferència sempre per tota filosofia qui els expliqui les coses *per substantiam*.

Una reacció força natural contra les concepcions teosòfiques i contra la ferma confiança en el reeiximent dels esdeveniments, qui plau tant a les ments vulgarment optimistes, ha format un factor de l'escepticisme dels empiristes, qui mai no deixa de rememorar-nos el reservori de possibilitats estrany a la nostra experiència habitual, que el món pot contenir, i que, per moltes garanties que podem tenir del contrari, poden oposar-se demà a les nostres previsions. Un substancialisme agnòstic com el de Mr. Spencer, l'*Incognoscible*, el qual no és solament l'impenetrable, sinó l'absolutament irracional, i que, si és representat coherentment a la pensa, és impossible comptar-hi, acompleteix la mateixa funció de rebutjar aquella inèrcia i aquella frivolitat, de la manera com el filistí ordinari es creu en seguretat. Considerat, però, com quelcom més que una reacció contra l'excés oposat, aquestes filosofies de l'incertesa no poden ésser acceptables; l'enteniment general no podrà trobar repòs en la seva presència, i procurarà cercar solucions de mena més tranquil·litzadora.

Me sembla, doncs, que nosaltres, amb perfecta confiança podrem posar com a primer punt guanyat en la nostra enquesta, que un primer factor en la necessitat de filosofar és el desig de tenir definida la nostra expectativa; i que cap filosofia no triomfarà

definitivament que d'una manera definitiva negui la possibilitat de satisfer aquest desig.

Amb això, passarem a la següent gran divisió del nostre assumpte. No és suficient, per a la nostra satisfacció, conèixer només el futur com a determinat, ja que pot ésser determinat en unes o altres maneres, agradables o desagradables. Una filosofia qui vulgui reeixir en una escala universal deu definir el futur *d'acord amb les nostres forces espontànies*. Una filosofia pot ésser intatxable en altres respectes; mes dos defectes li poden ésser fatals per a la seva universal acceptació. En primer lloc, el seu principi fonamental no deu escarnir o decebre els nostres més cars desigs i els nostres poders més estimats. Un principi pessimista, com l'incurablement viciosa *Voluntat-substància* de Schopenhauer, o com el malfactor i serveix-per-tot *Inconscient* de Hartmann, suscitaran sempre assaigs enèrgics per a fonamentar altres filosofies. La compatibilitat del futur amb els seus desigs i les seves tendències actives és, efectivament, per a la major part dels homes una font tan fixa d'inquietud que la incertesa mateixa. Siguin testimonis d'això els esforços que s'han intentat per a resoldre el «problema del mal», el «misteri del dolor». En canvi, no hi ha «problema del bé».

Mes un segon defecte en una filosofia, pitjor encara que el de contradir les nostres propensions actives, és el de no donar a aquestes propensions cap objecte envers el qual puguin tendir. Una filosofia el principi de la qual és tan incommensurat amb les nostres forces més íntimes que els negui tota participació en els afers universals, que anihili els seus mòbils d'una bufada, serà sempre tan impopular com el pessimisme. Ans fer cara a l'Enemic que al Buit etern! Es per això que el materialisme sempre mancarà d'acceptació universal, per molt que arribi a fondre les coses en una unitat atomística, per molt clarament que pugui profetisar l'eternitat futura. Perquè el materialisme nega realitat

als objectes de gairebé totes les impulsions que més ens estimem. La *significació* real d'aquestes impulsions, dins el materialisme, és quelcom que no ens ofereix cap interès emocional. Ara bé: jo responc que allò que se'n diu «exteriorisació» és en tot tan característic de les nostres emocions com els nostres sentits; unes i altres apunten a un objecte com a causa de la sensació actual. Quina referència objectiva intensa no rau en la por! Igualment l'home joiós o el dolorit no són simplement conscients dels seus estats subjectius; si això fos, la força dels seus sentiments s'evaporaria. Ambdós creuen que existeix una causa exterior de sentir ells com senten: ja sigui el dir-se «Quin món més alegre! que bona és la vida!» o bé «Quina càrrega més pesada és l'existència!» Qualsevol filosofia qui anihilés la vàlidesa d'aquesta referència a l'exterior, suprimint els seus objectes o traduint-los en termes de pertinència no emocional, deixa molt pocs motius a la ment d'interessar-se o d'actuar. Aquesta és la condició oposada al mal ensomni i qui, no obstant, si se'n té aguda consciència, produeix una terror semblant. En el mal ensomni nosaltres tenim motius d'accionar, però no forces per a fer-ho: en el cas de l'esmentada filosofia tenim forces, mes no motius. Una indefinible *unheimlichkeit* ens invadeix si pensem que no hi ha res d'eternal en els nostres propòsits finals, en els objectes d'aquests amors i aspiracions que són les nostres més profundes energies. L'equació monstruosament desigual entre l'univers i el seu coneixedor, que postulem com a ideal del coneixement, és perfectament paral·lel amb la no menys desigual equació entre l'univers i l'home qui actua. Nosaltres demanem a l'univers un caràcter amb el qual les nostres emocions i propensions actives puguin igualar-se. Petits com som, menut com és el punt en el qual el món se'ns oposa, quiscun de nosaltres desitja sentir que la seva reacció en aquest punt se troba d'acord amb les exigències del vast tot. Que aquella reacció contrabalança aquest tot, per dir-ho així, i és capaç de fer el que aqueix espera de nosaltres. Mes com les seves aptituds d'actuar rau en completa-

ment dins els límits de les nostres propensions naturals; com ens plau reaccionar amb emocions tals com fortitud, esperança, entusiasme, admiració, passió i altres semblants; i com per força que reaccionem amb la por el disgust, la desesperació o el dubte, una filosofia qui legitimés solament les emocions d'aquesta darrera mena, tindria la seguretat de donar la ment en presa al descontentament i al delit.

S'és molt lluny encara de reconèixer la manera completa com la ment es troba edificada damunt interessos pràctics. La teoria de l'evolució comença de prestar molt bon servei amb la seva reducció de tota mentalitat al tipus de l'acció reflexa. La coneixença, vista així, no és més que un moment fugitiu, una intersecció en un punt donat, d'allò que en sa totalitat és un fenomen motor. En les formes inferiors de la vida ningú no voldrà pretendre que la coneixença és quelcom més que una guia per a l'acció apropiada. La qüestió germinal concernent les coses qui sorgeix per primer cop davant la consciència no és el teòric «Què és això?» sinó el pràctic «Qui hi ha aquí?», o més bé, com ha expressat Horwicz admirablement, «Què'm cal fer? — *'Was fang'ich an?*» En totes les nostres discussions sobre la intel·ligència dels animals inferiors, l'única prova que usem és considerar que actua amb un propòsit determinat. La coneixença, en resum, és incompleta fins que no es descarrega en un acte; i, malgrat sigui cert que l'ulterior desenrotllament mental, qui ateny son màxim per mitjà del cervell hipertrofiat de l'home, fa néixer una vasta quantitat d'activitat teòrica molt superior a la que és necessària per la pràctica immediata, la primera pretensió és solament ajornada, mes no esborrada, i la naturalesa activa aferma al cap i a la fi els seus drets.

Quan el cosmos és en la seva totalitat l'objecte ofert a la consciència, la relació amb ell no és per això alterada. Nosaltres podem reaccionar contra ell d'una manera semblant. Fou un instint profund qui dugué Schopenhauer a reforçar la seva argumentació pessimista amb un foc granat d'invectives contra

l'home pràctic i les seves exigències. No hi havia esperança per al pessimisme mentre l'home pràctic no fos abatut.

Els treballs immortals d'Helmholtz sobre l'ull i l'orella, són en gran part quelcom més que un comentari sobre la llei qui estableix que la utilitat pràctica determinarà completament de quines parts de les nostres sensacions ens adonem i quines parts ignorem. Nosaltres ens adonem o distingim un element de sensació només en quant depenem d'ell per a modificar les nostres accions. Nosaltres *compremem* una cosa quan la sintetisem per la identitat amb una altra cosa. Mes l'altre gran departament de l'enteniment nostre, la *coneixença* (els dos departaments són reconeguts en tots els idiomes per l'antítesi de paraules com *Wissen* i *Kennen*; *scire* i *noscere*, etc.), què és sinó també una síntesi, la síntesi d'una percepció passiva amb una certa tendència a la reacció? Nosaltres coneixem una cosa tot just hem après de quina manera comportar-nos respecte d'ella, o de quina manera acollirem el comportament que envers nosaltres n'esperem. Fins assolir aqueix punt la cosa roman «estranya» per a nosaltres.

Si en aquest punt de vista hi hagués només quelcom de cert, resultaria que, per molt vagament que un filòsof pogués definir la dada última universal, no podria dir que l'ha deixat inconeguda per a nosaltres des del moment en què, àdhuc en el grau més petit, pretengui que la nostra actitud emocional o activa envers ell hagi d'ésser d'una manera més aviat que d'un altra. Aquell qui diu «la vida és real, la vida és seriosa», per molt que pugui explicar-se sobre el misteri fonamental de les coses, dona una definició distintiva d'aqueix misteri, assignant-li el dret d'exigir de nosaltres aquesta actitud particular que se'n diu serietat, qui significa la voluntat de viure amb energia, malgrat l'energia ens porti dolor.

Trad. de J. FARRÁN I MAYORAL

(Acabarà)

L'EXAMEN MENTAL I FÍSIC DELS ESCOLARS

El pagès coneix les seves vaques. Sap quina casta li produeix més. Sap quin és el millor forratge per a les vaques. Sap quins resultats donen segons la manera de cuidar-les. D'una manera semblant coneix els seus porcs, els seus cavalls, les seves gallines i les seves ovelles. Coneix la valor relativa dels diversos arbres fruiters i llurs relacions amb el terreny i el clima. Però el mestre dels seus fills, no té cap coneixement pràctic d'ells. La ignorància del mestre té per causa la impossibilitat d'adquirir un coneixement precís de l'esperit dels nens o és que tal coneixement és inútil? Es veritat que potser sap, en general, que alguns deixebles avancen en llurs estudis i que altres no. Potser sap que alguns deixebles es distingeixen en algunes matèries i en altres no; però fins aqueix coneixement és tot general i indefinit, no és acurat i especificat. I, demés, és quasi no res el que sap de les causes de tals circumstàncies. Si un deixeble determinat fa un treball escolar mediocre, no sap si és degut a manca d'aptitud o a manca d'aplicació, o a algun defecte mental determinat. Pot ésser que tal cas sigui ocasionat, no per deficiència, sinó per un defecte sensorial o per malaltia d'un orgue vital. L'atràs pot ser degut a un desenrotllament deficient del nen, causat, potser, per negligència de part dels pares, per insuficiència o incomoditat del vestir, o per falta d'exercici. Però el mestre no sap mai amb certitud quin d'aqueixos factors és causa de la deficiència del deixeble.

Avui ja no hi ha excusa per tal ignorància, perquè segurament aqueix coneixement contribuiria en alt grau a resoldre el problema de l'educació del nen. I, demés, es pot adquirir tal coneixement. Els orgues dels sentits poden ésser examinats pel mestre mateix, i el metge de l'escola pot fer un examen físic i mèdic del deixeble.

En el cas que un deixeble es distingeixi en una matèria i en una altra no, s'ha de buscar la causa en el desenrotllament desigual de les diferents característiques mentals? O s'ha de buscar més aviat en la deficiència del mètode d'ensenyament de la matèria que el nen no

domina? Es deu potser el descuit del deixeble a un sentiment de pessimisme per una experiència infortunada referent a aqueixa matèria? O és possible que es degui a l'actitud presa pels pares o els professors del nen envers aqueixa matèria? Rares vegades les observacions generals serviran al mestre per contestar aqueixes preguntes. Sols es poden contestar després d'una investigació especial i exàmens específics. I no cal pensar que tals casos es presenten rares vegades. Són molt vulgars. En veritat, s'ha provat que l'experiència del nen i allò que el rodeja tenen un paper molt important en determinar-se la seva actitud envers les matèries d'estudi. I cal recordar que l'actitud prompte envers un estudi i la pràctica prompte d'ell, són factors molt importants per a determinar els progressos posteriors en aqueix estudi.

Un coneixement acurat de la natura mental i física de cada deixeble que està a càrrec d'una mestra, li seria un gran auxili per l'ensenyança efectiva. Podria adaptar la seva ensenyança als diferents tipus i graus de capacitat que té davant d'ella, i, sobretot, podria saber dirigir l'estudi de cada nen. Alguns nens aprenen de pressa, com s'ha demostrat per l'examen de substitució; altres aprenen lentament. Alguns perceben amb promptitud, com s'ha demostrat amb l'examen de cancel·lació; altres són lents. Els processos associatius d'alguns nens són promptes, els d'altres, lents. Alguns tenen bona memòria, mentre que la memòria d'altres és escassa i inexacta. Aqueixes diferències fan que sigui menester ensenyar a cada nen a estudiar de manera que tregui el més gran profit dels seus esforços. Hi ha un mètode d'estudi adequat als diferents tipus de memòria, ideació i imaginació. El mestre té de determinar aqueixes característiques mentals específiques, i aleshores ensenyar al nen a usar el mètode d'estudi adequat.

Val la pena de seguir el desenrotllament mental de cada deixeble a través de les diferents classes, des de que entra a l'escola, o tan prompte s'ha pogut fer un examen acurat d'ell, fins que surt de l'escola per graduar-se. Si aqueixes proves es fan anualment, o més sovint, i s'anoten acuradament els resultats, es poden fer comparacions d'aqueixes anotacions amb l'edat del nen i amb el seu treball escolar actual. Això donarà a la mestra ampla i valiosa informació referent al curs a seguir pels casos individuals. Per exemple: Un

director d'escola de la ciutat de Kansa, després d'haver fet alguns exàmens mentals, va descobrir alguns nens que es distingien ben poc en el seu treball escolar i que tenien, no obstant, gran capacitat, segons es va demostrar en els exàmens. Va dedicar totseguit la seva atenció a aqueixos deixebles, i va aconseguir portar-los a fer el treball de què eren capaços.

Finalment, si es fan aqueixes proves i se'n guarden notes durant anys seguits, es descobriren fets de gran vàlua per l'educació. Particularment serà així allà on perits psicòlegs i mèdics puguin dirigir i inspeccionar els exàmens mentals i físics.

El procediment ideal que desitgem amb aqueixa connexió és el següent: Tot grup unitari d'escoles — una ciutat, vila o poblat, — hauria de tenir el seu perit psicòleg i antropòleg, que dedicaria tot el seu temps a examinar els escolars i a aconsellar els mestres respecte la manera de tractar-los. Cada nen hauria de ser curosament observat i estudiat. Naturalment, la majoria dels nens no ocasionaran gran fatiga, però tots necessiten un poc d'atenció, i caldria observar curosament el desenrotllament de cada un d'ells. Hi haurà, no obstant, un gran per cent que hauran menester una atenció i un estudi especials. Per exemple en ciutats de 10,000 habitants es trobaran, generalment, prou nens subnormals i endarrerits per ocupar constantment un o dos mestres especialitzats. Tots aquests nens deurien ser estudiats amb la més gran cura, per poder determinar científicament quina classe de treball poden fer i de quina manera el poden fer. Demés dels nens subnormals i endarrerits que deuran estar sota la direcció d'un mestre especial, es trobaran molts nens, disseminats en les diferents classes, que han menester un estudi i una atenció especials a causa d'una particularitat o defecte menys importants. També hem de dedicar molta més atenció que fins ara als supernormals. A base del treball escolar actual i a base dels exàmens mentals i del desenrotllament físic, s'hauria d'escollir el deixeble supernormal, el deixeble que està molt per sobre el promedi i permetre-li aleshores passar per les diferents classes tan de pressa com la seva habilitat i el seu desenrotllament li permetin. Per tot aqueix treball els exàmens mentals seran de gran auxili.

Per cada grup d'escoles deuria haver-hi un perit mental i físic que dedicaria tot el seu temps a l'estudi i examen dels nens. Ajudaria

a escollir els nens hàbils, als quals s'ha de permetre avançar i cursar l'escola elemental en menys temps que el normal. Ajudaria a descobrir el deixeble d'especial i rara habilitat en alguna direcció determinada, per ex. en el dibuix, la pintura, invenció i construcció mecàniques, etc. A aqueix deixeble cal donar-li oportunitat per a desenrotllar i practicar la seva habilitat excepcional. Ajudaria a triar els subnormals i mentalment deficientes. Molts d'aqueixos caldria posar-los sota un mestre especial, un mestre hàbil i amb molta preparació especial i experimentat per a tractar amb tals nens. Sota aqueix mestre especial haurien de posar-se, temporalment, nens atraçats en llur treball, encara que no febles mentalment, endarrerits per calamitats d'una mena o d'altra, o per algun defecte dels sentits. Aqueixos nens endarrerits, però de mentalitat bona, podrien retornar, més o menys aviat, a l'escola normal.

Quasi bé no és possible estimar desmesuradament els beneficis que reportarien a la comunitat els serveis del perit escolar i el mestre especial. Pensem de nou en la ciutat de 10,000 habitants. Té alguns milers de nens a les escoles. Aqueixos necessiten l'atenció diària d'un perit escolar. Són tants milers d'organismes en ple desenrotllament. Tenen molts defectes i malalties. Llurs boques, dents, colls, nassos, ulls, orelles, orgues digestius i excretius i orgues vitals demanen una atenció constant. Si ells fossin plantes, diguem, per exemple, pomeres, demanarien l'atenció d'un horticultor experimentat que els esporgaria, faria esqueixos i miraria que la terra fos degudament fertilitzada. Els nens necessiten encara uns esments més acurats i constants. En el veritable sentit necessiten també que se'n facin esqueixos i se'ls esporgui. Ells també necessiten els esments d'un perit, d'un perit de la joventut, per a vigilar-los constantment i dirigir llur mestre en la cura d'ells, ara enviant un nen a l'oculista, ara a un dentista, ara a un mestre especial. No creiem malaguanyats tots els diners que gastem pels anormals, però molt se'n estalviaria si se'ls posava a part i se'ls donava només aquella educació que són capaços de rebre. Deuria donar-se als nens anormals només aquella educació que els pugui ésser profitosa. Només la carrera més humil els és possible. Però el determinar el grau de llur anormalitat i dirigir llur educació, tindria d'estar a càrrec d'una persona molt competent.

Tots els nens necessiten una cura constant. Es pot dir amb tota

seguretat que un perit escolar reportaria a la comunitat, en paga del seu sou, més beneficis que cap altre funcionari públic. L'Estat ha tingut, durant algun temps, tota mena de perits en altres matèries. El perit de la joventut és l'últim d'arribar. Ens aventurem a predir que aviat arribarà el temps en què ell serà el més valios perit al servei de la societat. Ha de tenir, sens dubte, una preparació completa pel seu treball. Tindria de tenir gran experiència en psicologia, fisiologia, higiene i medicina.

H. B. PYLE

INFORME SOBRE LA TRAMITACIÓ A SEGUIR PER A L'ESTABLIMENT D'ESCOLES DE COMERÇ

La instal·lació de les Escoles de Comerç, acordada per la Mancomunitat de Catalunya, presenta quatre qüestions especials:

- 1.ª La concessió.
- 2.ª La instal·lació.
- 3.ª El nomenament de professorat.
- 4.ª La constitució del Patronat.

La concessió podria fer-se mitjançant un concurs entre localitats, a semblança del que regeix la concessió de Biblioteques populars. L'article 2.ª de l'acord pres per la darrera Assemblea de la Mancomunitat dona les ratlles generals de les Bases de Convocatòria. D'acord amb el susdit article, i tenint en compte les indicacions expressades en el projecte, les Bases per al concurs podrien ésser les següents:

- 1.ª Els oferiments seran rebuts pel Consell de la Mancomunitat de Catalunya fins al terme de 30 d'octubre d'enguany.
- 2.ª El Consell de la Mancomunitat comunicarà les sol·licituds on constin aquests oferiments a un organisme tècnic, perquè informi

raonadament sobre aquelles des del doble punt de vista de l'acceptació de cada una i de la gradació de la seva importància.

3.ª En virtut d'aquest informe tècnic, el Consell de la Mancomunitat podrà escollir fins a quatre oferiments, als quals correspondrà amb la instauració de quatre Escoles de Comerç.

4.ª Aquesta selecció serà feta abans del terme de 31 de desembre d'enguany, i es procurarà que les noves Escoles estiguin en disposició de funcionar dintre l'any 1918.

5.ª Els oferiments que es facin al Consell de la Mancomunitat importaran el mínimum següent:

- a) Edifici per a l'establiment.
- b) Material d'instal·lació.
- c) Servei d'aigua i llum.
- d) Instal·lació de calefacció.

6.ª L'edifici, demés de les indispensables condicions de solidesa, bon aspecte, adequada situació i altres condicions higièniques, hauria de tenir com a mínimum les següents aules:

Una aula-laboratori per a l'estudi pràctic de les matèries del grup de Ciències naturals; una aula-oficina per a establir pràcticament el treball d'oficina d'una casa de comerç; una aula amb museu geogràfic i arxiu de mapes per a l'estudi de la Geografia i matèries connexes; dues aules auxiliars, alguna de les quals podria funcionar com a despatx o secretaria, i demés s'hauria de comptar amb alguna dependència per a dipòsit de material i treballs d'administració o consergeria. L'oferiment d'un edifici inadequat pot motivar un veredicté contrari a la concessió.

7.ª La instal·lació comprèn: construcció de l'edifi quan no existeixi, o adaptació del que sigui ofert; adquisició de mobiliari i primera provisió de material. Suposant edifici existent, per les despeses d'adaptació, mobiliari i material les localitats hauran d'oferir una quantitat que no baixi de 20,000 pessetes.

8.ª Si no existeix edifici, les localitats hauran d'oferir els terrenys i una quantitat especial i suficient per a la construcció d'un immoble que atengui el mínimum d'exigències que es consignen a la base 6.ª En aquest cas, la quantitat que s'esmenta a la base 7.ª per a instal·lació podrà quedar rebaixada en un terç.

9.ª Essent els ofertors els Municipis, llurs oferiments hauran

---

L'ESTABLIMENT D'ESCOLES DE COMERÇ

---

d'haver estat aprovats en sessió i per la Junta de Vocals associats.

En cas de tractar-se de incorporacions o particulars, l'ofertament haurà d'ésser degudament formalitzat i garantit mitjançant dipòsit o altra forma equivalent.

10. La instal·lació material de les Escoles serà reglamentada especialment per la Mancomunitat de Catalunya.

11. En cas de semblar anàlogues la importància i les facilitats de dos dels ofertaments presentats, el Consell de la Mancomunitat procurarà, tant com es pugui, distribuir les ja primeres instaurances entre les diferents regions catalanes.

12. Immediatament d'oberta l'Escola, es constituirà un Patronat designat pel Consell de la Mancomunitat de Catalunya, en el qual haurà de tenir lloc un representant almenys de l'entitat que hagi fet la sol·licitud. La reglamentació del Patronat la farà el Consell escoltant l'informe de cada Patronat.

Quant a la instal·lació, creu aquest Consell que per raons d'economia i d'administració hauria d'ésser confiada a un organisme general que determinés el tipus d'amoblament i material més propi per a aquestes Escoles, i estudiés en cada cas l'adaptació als mitjans que s'oferissin o a les condicions especials de la localitat, reservant, però, als Professors la provisió d'aquell material que depèn estretament del matís personal en la metodització dels ensenyaments.

Quant al nomenament de Professors, creu el Consell que segurament ara és prematur fixar el procediment a seguir d'una manera definitiva, puix al seu judici no s'hauria de procedir oficialment a cap gestió per nomenaments fins a la primera concessió d'Escoles, i, per altra banda, considera que aquest afer hauria d'ésser objecte d'un estudi especial, relacionat sobretot amb la prèvia preparació d'elements que contribuïssin a convertir en carrera professional l'exercici dins les Escoles de Comerç que la Mancomunitat organitza. No obstant, aquest Consell es considera obligat a avançar el seu criteri general sobre aquest afer. Creu el Consell que s'hauria d'assenotar com a principi que els nomenaments es fessin per concurs.

Haurien d'ésser convocats a concurs els següents elements per a totes les seccions d'ensenyament, excepte per al Dibuix i els Idiomes: perits professors o intendents mercantils, llicenciats en Ciències, Lletres i Dret, batxillers amb pràctiques comercials reconegudes, i

àdhuc els que, sense tenir cap títol acadèmic, hagin demostrat talent d'organització i es revelin verament imposats de la matèria que vulguin ensenyar.

La documentació a presentar hauria d'ésser amb preferència notes, exemplars o certificats de treballs realitzats en el camp de les pràctiques o investigacions comercials o sobre les tècniques que els sol·licitants pretenguin ensenyar en relació al comerç; nota dels viatges realitzats o de les relacions obtingudes amb elements universals, ja sigui dins del comerç o directament dins de l'ensenyament comercial; i, per últim, una memòria sobre la metodització que vulguin donar als ensenyaments a què aspiren, reservant-se al Jurat el dret de sotmetre els concursants a exercicis especials.

Les obligacions dels Professors, sous de què fruiràn etc., que han de consignar-se en la convocatòria, en molta part es desprenen ja del projecte d'acord aprovat per la darrera Assemblea de la Mancomunitat de Catalunya.

Referent a la designació dels Professors d'Idiomes i de Dibuix, creu el Consell que hauria d'ésser resolta amb més elasticitat, vista la necessitat d'adaptar aquests ensenyaments als mitjans de les localitats. Podrien, per tant, fer-se designacions directes pel Consell de la Mancomunitat o per qui aquest delegués, o bé acordar-se combinacions difícils d'endevinar *a priori*.

Quant a la constitució dels Patronats, creu el Consell de Pedagogia que pot ajornar-se la seva tramitació, amb major motiu quan en les Bases del concurs s'esmenta que aquests organismes no han de començar a funcionar fins després de la instal·lació de les Escoles a què tinguin de pertànyer.

(Aquest informe fou comunicat per el Consell de Pedagogia al Consell Permanent de la Mancomunitat en sessió del dia 27 de març de 1917.)

REPORT

DEL CONSELL PERMANENT A L'ASSAMBLEA DE LA MANCOMUNITAT
SOBRE ELS SERVEIS D'INSTRUCCIÓ PÚBLICA

Una remarcable col·laboració ens ha permès continuar, amb l'eficàcia i bon zel que revelen les dades que segueixen, l'obra de Instrucció pública a què veníem referint-nos en Reports anteriors. N'Eugeni d'Ors, que en aquests darrers anys ha trasbalsat, feridor, renovador, però constructiu, amb llibres, amb monografies, amb articles, amb conferències i altres armes d'acció immediata o d'acció lenta però eficaç, la nostra intel·lectualitat, aguditzant-ne la sensibilitat i despertant arreu inquietuds i curiositats inèdites, N'Eugeni d'Ors, prestigi indiscutible de la nostra terra, iniciador o col·laborador de tota obra cultural entre nosaltres i missatger, lluny de casa, dels nostres dalers o aportador als nostres cenacles de les llunyanes palpitations de fora, s'ha encarregat, com a conseqüència de les oposicions convocades d'acord amb les bases indicades en l'anterior Report, de la Direcció del servei d'Instrucció pública de la Mancomunitat de Catalunya. Doctor en Filosofia, Doctor graduat en Dret, Membre de l'Institut, Oficial d'Instrucció pública de França, Membre representant d'Espanya al Comitè Internacional de Filosofia, heus-aquí, ultra els seus valor i actuació personals, els títols que honoren el Cap de la novella secció.

Des de la primera sessió que subseguí a la constitució del Departament, un pla va fixar-se amb caràcter de generalitat, començant un índex complet d'institucions i d'intervencions a realitzar pel govern de la Mancomunitat en política de cultura. La inspiració dominant en aquest estudi era doble: d'una banda, desig i necessitat d'aplicació immediata, per a la qual cosa calia tenir en compte la reduïda esfera d'autoritat que concedeix al nostre organisme la legislació vigent; d'altra banda, la convicció que aquesta esfera ha d'ampliar-se, que s'ampliarà segurament en terme no llunyà, almenys amb l'obtenció de les facultats que es fixen en el nostre programa de delegacions. Calia, doncs, tenir en compte l'estat actual, sense per això perdre de vista en cada empresa, en cada esforç, l'esdevenidor previsible; calia en projectes, en plans, en instauracions,

d'avui, però al mateix temps, preparar els instruments indispensables al desenrotllament i plantejament de les atribucions de demà.

Les línies generals d'aquest pla foren en bell principi aprovades. Comprèn una actuació múltiple, però sistemàticament articulada, en tots aquells camps en els quals una renovació dels instruments del treball de ciència i d'educació importa a la constitució nacional de Catalunya. Com altres tantes especialitats dins d'aquesta actuació total es presenten les obres de promoció i reforma en *l'ensenyament superior i la investigació científica*, veritable fonament de qualsevol política de cultura; en la *relació científica internacional*, destinada a fer-nos sortir de l'isolament intel·lectual en què errors seculars han confinat Espanya; en *l'ensenyament tècnic*, aplicat a la indústria, al comerç, a l'agricultura, i en què la renovació és l'eina indispensable per a obtenir la prosperitat econòmica del país, i en *l'ensenyament primari*, objecte de preocupació constant per a un govern que ha trobat com a heretatge de règims anteriors, la tara vergonyosa d'un dilatat analfabetisme; en els *estudis especials per a la dona*, contribució inexcusable en una qüestió social urgentíssima i que els retrucs econòmics de la guerra fan més candent encara en tot el món; en la *difusió i divulgació de cultura*, per fi, d'interès cabdal per a una democràcia com la nostra, que serà tant més elevada i tant més eficaç com més selecta i més rica en informació vagi esdevenint la saba popular en què ella es sustenta.

En el primer capítol, el Consell Permanent ha continuat actuant dins el sentit, ja indicat en Reports anteriors, de protecció predilecta als estudis l'objecte dels quals és el coneixement científic i la perfecta depuració i fixació de la nostra llengua gloriosa. La formació del Diccionari que amb una amplitud i una preparació admirables va realitzant l'Institut d'Estudis Catalans, la formació de l'Atlas lingüístic, els estudis fonètics, han estat subvinguts, en col·laboració eficaç a l'obra que ja realitzen algunes il·lustres Corporacions de la nostra terra. Per iguals raons, i dins el mateix esperit, s'ha proveït a les necessitats d'un treball d'estudi i fixació del nostre Dret i de publicació dels seus textos. Mes, considerant encara que ens tancaríem en límits excessivament estrets pensant únicament en el Dret i en la llengua, el Consell ha començat a portar el seu interès a la jove institució dels Cursos monogràfics, fets principalment a base d'inter-

canvi de Professors, i en la qual, enguany, il·lustres homes de ciència de Zuric, de París, de Berlín, han vingut a professar, al costat d'una representació selecta dels nostres, idees originals o avenços recentíssims en problemes de Filologia, de Química, d'Etnografia, de Filosofia. El Consell ha pensat encara d'accentuar el seu interès pels estudis de les ciències de la natura al costat dels filològics i dels jurídics, i a aquesta inspiració respondrà una part de l'actuació projectada per al pròxim exercici.

La circumstància de la guerra mundial, que malventurosament perdura, priva encara de donar efectivitat immediata a totes les aspiracions incloses en el capítol de relació científica internacional. No obstant, alguna de les obres incloses en altres capítols, com la mateixa que acabem de citar dels Cursos monogràfics, per son caràcter d'ésser basada en l'intercanvi i per la publicitat ulterior de les lliçons, que són professades i editades en diverses llengües, constitueix ja un instrument preciós per a les finalitats d'aquest ordre.

Les iniciatives relatives a l'ensenyament tècnic, industrial, comercial, agrícola, han pogut ésser, en canvi, elaborades, en un treball intens i ben coordinat. Aprovat per l'Assemblea anterior el pla general formulat per l'establiment d'Escoles de Comerç, s'ha procedit al plantejament de quatre d'elles, convocant-se a l'efecte el corresponent concurs, al qual han acudit cinc peticions. S'ha de considerar com a símptoma característic del bon acolliment que han tingut, que en alguna localitat la iniciativa per a la sol·licitud d'una Escola ha estat doble, partint independent, i al mateix temps, de dues distintes corporacions. Mentre les quatre primeres fundacions es plantejen, llur pla pedagògic interior continua elaborant-se; i aquest estudi es lliga amb l'instrument d'informació proporcionat ara per la Diputació de Barcelona amb l'atorgament d'una pensió per a estudi especial de l'organització d'ensenyaments mercantils a Suïssa, França i Anglaterra. També es planteja alhora la institució superior d'aquest ensenyament, de què la darrera Assemblea ordenà la instauració.

En el problema de les Escoles locals d'Indústries, el Consell ha elaborat el pla que té l'honor de sotmetre avui a les deliberacions de l'Assemblea. Un instrument informatiu anàleg a l'articulat amb el pla d'Escoles de Comerç s'ha procurat aquí. Però es compta principalment en aquest capítol amb la superior experiència proporció-

nada per la fructífera Escola Elemental del Treball de Barcelona. Sobre la importància d'alguns dels aspectes que comporta el nou pla d'Escoles locals d'indústries, especialment pel seu lligam amb el principi d'una temptativa d'educació primària superior i de batxillerat democràtic, s'insisteix prou en l'exposició de motius que acompanya el projecte perquè hàgim de repetir-los aquí. Quant a l'ensenyament agrícola, han continuat en aquest període, amb l'èxit creixent que tot-hom sap, els cursos breus especialitzats donats a les localitats mateixes, i s'ha preparat el pla vast d'ensenyament i d'experimentació agrícoles que troba son desenrotllament detallat en un altre capítol.

Respecte de l'acció relativa a l'ensenyament primari, el Consell Permanent ha tingut, durant el darrer període, la satisfacció de veure terminats els dos primers edificis escolars dels quatre concedits, mitjançant concurs, a altres tantes localitats catalanes: la nova escola de Masó, a Tarragona, i la de Torms, a Lleida, de la qual està projectada per a dins de poques setmanes la inauguració oficial. La qüestió del mobiliari ha estat resolta dins una solució ampla i d'accentuat caràcter estètic, per a arribar a la qual ha estat preciosa la col·laboració del Consell de Pedagogia de la Diputació de Barcelona.

Al costat dels problemes de l'edifici i del mobiliari, el problema dels llibres. Acords anteriors proveïen a la redacció i edició de textos escolars destinats a les escoles catalanes. Aquesta publicació és ja començada. Dos volums han vist ja la llum, als quals el caràcter d'assaig amb què es presenten no ha estat obstacle per a obtenir immediatament un èxit merescudíssim.

Però la bibliografia pedagògica catalana no ha d'aconterar-se amb donar llibres per als alumnes: és important també el problema de la formació i continuada renovació de la cultura científica i tècnica dels mestres. En aquest capítol, els nostres QVADERNS D'ESTVDI han continuat essent, com en períodes anteriors, un instrument de primer ordre. És incalculable la influència que una publicació així exerceix en l'esperit de qui la rep i se n'aprofita, atret per la persistència d'un oferiment que acaba per desvetllar les curiositats més adormides i per fer trontollar les rutines més arrelades. Per a molts mestres i mestresses de Catalunya, privats de moment, mentre l'obra de les Biblioteques locals no s'estengui, de qualsevol comunicació amb les idees noves que agiten el món, els QVADERNS D'ES-

TVDI són com una finestra oberta a un horitzó infinit i al pas d'un aire pur, renovador de tota atmosfera viciada. El Consell creu que és útil pensar en l'extensió de l'obra vivificadora dels QVADERNS D'ESTVDI més enllà dels límits geogràfics del Principat, i que tot quant pugui fer-se a benefici de la difusió d'una obra així ha d'ésser transformat en fruits de benedicció per a la cultura.

Un altre instrument ha estat aplicat, durant el darrer període, a la renovació i complement de la cultura bàsica i tècnica del magisteri; instrument que, tot i essent continuació d'un assaig ja verificat en anys anteriors, ha pres enguany una nova forma, que sembla destinada a acréixer-ne l'eficàcia. Ens referim a l'Escola d'Istiu, en què es reuneixen anualment vora un centenar de Mestres i Mestresses, vintguts generalment de fora, que segueixen, amb aplicació i devoció exemplars, cursos sobre coneixements i mètodes nous. Enguany, aquesta Escola, sense descuidar els estudis aprofundits del tecnicisme pedagògic, practicats en belles sessions de lectures dels grans pedagogs contemporanis, ha complementat aquest treball amb un altre, més monogràfic, sobre les ciències naturals, estudiades pràcticament i experimentalment, segurament per primera vegada per part de molts dels alumnes. Un assaig curiós ha completat aquest ordre de treballs. Per primer cop a Espanya, s'ha practicat com a deport instructiu el *camping*, realitzat per alguns dies amb èxit i en condicions que fan honor a la delicadesa social i a l'afany científic tant dels que en foren directors com dels alumnes que s'hi aplegaven. En conjunt, l'Escola d'Istiu significa ja una institució arrelada, l'èxit de la qual hauria estat aquest estiu molt remarcat per l'opinió sense els esdeveniments públics que tothom recorda i que torbaren en més d'una ocasió la tranquil·la normalitat.

La implantació dels centres matrius per a l'estudi pedagògic que la Diputació de Barcelona té situats per fi dins la plena legalitat (desapareguts els obstacles externs que en dificultaven la implantació), vindrà a sistematitzar i articular tot aquest esforç en ordre a la desitjada intensificació i reforma de l'ensenyament primari.

Ja havem al·ludit abans a l'interès extrem que avui, fant per circumstàncies universals com per altres especials nostres, revesteix un altre capítol dins la política de cultura: el de la instrucció femenina. De l'atenció que hi té posada el Consell Permanent respon el projecte d'acord sobre Escola d'Auxiliars de Medicina, que es pre-

senta a l'actual reunió de l'Assemblea. En la seva exposició de motius, no menys que en les bases a què es concreta, apareix traduïda una preocupació que sabem del cert que és per tots els senyors Diputats vivament compartida. Per a la resolució de problemes d'aquest ordre, l'Escola Superior de Bibliotecàries, amb la fundació i desenvolupament de la qual la Mancomunitat de Catalunya es pot enorgullir, ha constituït per a nosaltres un camp d'experiència de vàlua incalculable. Aquesta Escola s'ha vist completada en el darrer període, i es troba ja complet el proveïment dels tres anys d'estudi que la carrera comporta. Un grup lluidíssim de senyoretetes, que han trobat ja el sentit i fins algunes han començat ja l'exercici de les investigacions científiques i literàries, es forma vora la llar encesa d'aquesta Escola, per a donar des de demà mateix les missioneres que, escampades per tot Catalunya, a través de l'organisme de les Biblioteques populars, són destinades a portar arreu del país les llavors preadíssimes de la civilitat superior.

Mentre es prepara l'ànima de cada una d'aquestes institucions, se'n constitueix el cos, la casa. De tres Biblioteques de les quatre concedides en el primer concurs està ja terminant-se l'edifici, així com d'una de les corresponents al segon concurs. Valls, Olot, Sallent, Borges Blanques, esperem que tinguin aquest any mateix a punt d'ocupar-se el bastiment amb el do significatiu amb què Catalunya les ha ennoblides. Altres localitats, Canet de Mar, Vendrell, Pineda, han posat ja la primera pedra de llurs construccions, havent solemnitzat cada una d'elles aquest acte amb festes emocionants, de gran significació popular i patriòtica. En altres localitats, com Vich i Figueres, el plantejament de la Biblioteca ha trobat ja solució de terreny i pot de seguida començar-se la construcció. Un nou Concurs s'ha obert aquest estiu, amb concessió de quatre Biblioteques. En la data en què tanquem aquest Report, data en què també es clou l'al·ludit concurs, nou localitats han acudit disputant-se'n l'aventatge i l'honor. En conjunt, a fi d'any, es trobaran en curs d'implantació, a Catalunya, setze Biblioteques populars, en altres tantes poblacions que hauran manifestat per actes significatius, i donant-ne penyora d'alt valor, viu desig de posseir aquestes institucions de cultura.

Una altra necessària preparació de la gran obra va fent-se al mateix temps: l'elecció dels llibres destinats a les Biblioteques. Però en molts casos, en moltes matèries de les que comprenen l'enciclopèdia

humana, el llibre popular no es troba, o no es troba la llengua que sigui assequible a la generalitat dels lectors que han de constituir els clients d'aquella. Si una raó d'educació general no ho justifiqués, bastaria aquesta consideració per a valorar l'interès amb què la Mancomunitat esguarda l'edició d'una sèrie, repartida a preus mínims, de petits manuals perfectes de tota disciplina, com la que ha començat a veure la llum i ha esdevingut en breu temps famosa sota el nom de *Col·lecció Minerva*. En poc més d'un any aquesta sèrie ha donat una vintena de volums sobre Geografia, Astronomia, Física, Literatura, Filosofia, Sport, Modes, Lingüística, Higiene, Art, Arqueologia, Litúrgia, Dret, Agricultura, Política, Economia Domèstica, Educació, Psiquiatria, Oceanografia, Prehistòria, que, en lleugers fascicles vistosos, han volat, com altres tants ocells d'esperit, per tots els aires de la nostra terra. Una particularitat d'aquesta col·lecció a comparar-se amb altres de finalitat divulgadora, està en l'alta solvència científica dels col·laboradors de l'obra, per la qual han vingut a col·laborar-hi els homes més eminents de Catalunya, cada un en l'especialitat de la seva competència. A la *Col·lecció Minerva* vindran a ajuntar-se de seguida altres instruments de popularització de coneixements, més amples encara, de conformitat amb el pla sistemàtic a què havem al·ludit al principi. En un ordre especial dintre aquestes empreses, recordem de nou els Cursets d'Agricultura. Al mateix objecte ha obeït l'eixamplament de la projectada Escola de Correspondència, convertida en un servei general d'extensió de l'ensenyament tècnic. Dins altre ordre, encara poden citar-se, per tancar aquesta enumeració lleugera d'iniciatives, les referents al Patronat d'Estudiants, al Premi Monturiol i a la publicació de les obres d'aquest il·lustre català; acords, aquests darrers, amb què el Consell Permanent ha respost a l'encàrrec d'honrar-lo especialment que rebé d'una anterior reunió de l'Assemblea.

La lluita per la cultura constituí (ho sap tothom, propis i estranys) una de les centrals preocupacions de l'il·lustre repúblic que fou el nostre primer President; la més brillant en el resultat de l'esforç, la més personal i renovelladora. Creiem complir estrictament el deure de continuar l'obra per ell començada, mantenint viu en tots l'interès per temes d'aquest ordre, als quals són tan estretament lligades la prosperitat, la llibertat i la dignitat del país.

ENTRETENIMENTS MATEMÀTICS

En el conjunt d'investigacions que formen la contribució de Grècia a les ciències matemàtiques, es destaquen clarament dues direccions. D'una banda, la dels filòsofs que, com Pitàgoras i la seva escola, afirmaven la realitat dels nombres major que la dels objectes sensibles, l'estudi de les propietats d'aquells essent la base d'una Metafísica que, com és sabut, influí d'una manera notable en el mateix Plató. Les descobertes d'aquesta escola (de les quals un altre dia ens ocuparem) tenen un alt interès científic vora del filosòfic i de l'històric que té sa Metafísica. Però, demés d'aquesta *Aritmètica teòrica*, ja existia un altra manifestació del mateix orde, encara que aleshores amb caràcter i amb categoria ben diferents. Ens referim a la que amb el nom de *Logística* o aritmètica pràctica, estava constituïda per un conjunt de problemes la resolució de cada un dels quals servia de model per a la d'altres problemes anàlegs. Pot dir-se que sols és de la Renaixença ençà que les tendències utilitàries i pràctiques s'ajuntaren als sòlids estudis teòrics (1). Certament que aquesta unió no és mancada en absolut de precedents. Diofant mateix, al titular *Aritmètica* la seva *Logística*, feia, com diu P. Tannery, quelcom més que una simple substitució de mots.

* * *

Una *Antologia* de problemes resoltos per l'escola de Diofant, ens dóna matèria per a la nostra secció en el present número de QVADERNS D'ESTVDI. Cal, però, abans d'exposar-ne alguns,

(1) P. Boutroux: *Les principes de l'Analyse*, tom. I, p. 278.

fer notar com per a nosaltres tenen un caràcter tot diferent del que tenien pels seus autors.

No solament l'abundància de mitjans amb què contem per a resoldre'ls (entre els quals no és pas el menys important la notació clara i concisa de l'Àlgebra), sinó fins la significació mateixa de «problema», ens els distingeix de com eren en els grecs. Car per a nosaltres un problema és l'aplicació d'una teoria a un cas particular, mentre que pels grecs cap d'aquests problemes era sostingut per una teoria, essent, doncs, la seva resolució, o una positiva descoberta o el resultat de la comparança per analogia amb un dels problemes la resolució dels quals era coneguda.

Tot això ens fa veure quantes dificultats contenia cadascun d'aquests problemes i com és admirable que poguessin ésser vençudes! Perxò, tampoc ha d'estranyar-nos la repetició, que sovinteja en l'*Antologia*, de problemes gairebé idèntics, puix cal pensar que cada petita variació representava una suma de dificultats tan desproporcionadament superior a les nostres, que quasi no podem fer-nos-en càrrec.

Nosaltres hem cregut millor pel nostre objecte, evitant problemes que tinguin massa similitud, conservar-ne solament un de cada tipus.

Finalment, les solucions dels problemes de l'*Antologia* donen sempre nombres positius i racionals. La descoberta dels irracionals fou quasi una fallida de la ciència física.

* * *

PROBLEMES:

— Policrates, tirà de Samos, preguntà a Pitàgoras: «Afortunat Pitàgoras, descendent heliconià de les Muses, digue'm quants deixebles tens a la teva escola que s'exerciten en la filosofia.»

— «T'ho diré, Policrates; la meitat estudia les belles ciències matemàtiques; la natura eterna és l'objecte dels treballs d'una quarta part; una sèptima part s'exercita en el silenci i la meditació; hi ha, a més, tres dones entre les quals Teano és la més distingida. Vet-aquí el nombre dels meus deixebles, que ho són també de les Muses.»

— «Oh tu que indiques tan bé les hores, quantes n'han passat d'ençà d'aquest matí?» — «En queden d'aquest jorn dues vegades dos terços de les hores que han passat» (1).

— «Fes-me una corona d'or, d'aram, d'estany i de ferro, que pesi 60 mines (2). Que l'or i l'aram fassin les dues terceres parts del pes total; l'or i l'estany, les tres quartes parts, i l'or i el ferro, les tres cinquenes. Quina quantitat d'or cal que utilitzis? ¿Quina d'aram? Digue'm també quina quantitat d'estany i quina de ferro.

— A. Tinc ço que té el segon i la tercera part de ço que té el tercer.

B. Jo tinc ço que té el tercer i el terç de la part del primer.

C. I jo tinc deu mines i el terç de ço que té el segon.

— Aquesta tomba tanca Diofant. Oh meravella! diu matemàticament quant ha viscut: «Deu li donà la sisena part de sa vida per sa infància; després hi adjuntà una dotzava part per a que ses galtes es cobrissin del borriçol de l'adolescent; a més, durant una setena part feu cremar per ell l'antorxa d'himeneu; després de cinc anys de mullerat tingué un fill, ai! únic i malhaurat infant al qual la Parca no permeté veure més que la

(1) Per a resoldre aquest problema i altres anàlegs cal tenir en compte que'ls grecs dividien el dia en 12 hores; és, doncs, damunt d'aquest nombre que cal fer les operacions.

(2) Mina: pes grec = 100 dracmes. Els pesos fonamentals eren: el talent (τάλαντον), la mina (μνᾶ) i la dracma (δραχμή). El talent tenia 60 mines; la mina, com hem dit, 100 dracmes. En tots els sistemes que s'acceptaren a Grècia la relació era la mateixa, però no la valor absoluta, que varià amb el temps i les diverses influències. També corresponien aquests noms a unitats monetàries.

meitat de la vida de son pare. Quatre anys encara, sa dolor consolada per l'estudi dels nombres, sobrevisqué Diofant a la mort del seu fill».

A. Dóna'm deu mines i tindrè el triple del que tens tu ara.

B. I jo, si em dones també deu mines, tindrè cinc vegades més que el que ara tens tu.

— Som aquí tres Amors que vessem aigua en aquest bell canal. A la dreta, jo, amb l'aigua que s'escapa de mes ales, la ompliria en una sisena part del dia. L'Amor de l'esquerra, de la urna que porta, la ompliria en quatre hores. El del mig amb son arc del qual aboca l'aigua, en omplir-la hi passaria mig dia. Cerca en quantes hores podria omplir-se la canal amb l'aigua de les ales, de l'arc i de l'urna.

Finalment, malgrat de no formar part de l'Antologia, no podem acabar sense citar el problema dit «dels bous», atribuït a Arquímedes. L'extensió del mateix, el nombre i la complicació dels càlculs que són precisos per a resoldre'l, i la disconformitat que existeix sobre la interpretació de determinats passatges, fan que no creiem pertinent exposar son enunciat en aquest lloc. Fou descobert per Lessing a la Biblioteca de Brunswik l'any 1773, i fou per primera vegada publicat en l'obra d'aquest, titulada *Beitrag zur Geschichte und Litteratur*. El lector que vulgui trobarà dades interessants i l'estat de la qüestió en l'article intitulat *Sur le problème des bœufs d'Archimède* en les «Mémoires scientifiques» de Paul Tannery (volum I, pàgina 118).

C. C.

L. Ll. R. respon a com s'arriba al resultat $x = -1$ en la quarta de les «Paradoxes» que en el darrer nombre presentàvem.

«La il·legitimitat — diu — que ens conduceix a aquest erroni resultat ve de la hipòtesi. Partim en ella de que x és una quantitat

que satisfà l'equació $e^x = -1$, la qual no pot ésser satisfeta per a cap valor de la variable x . Efectivament: essent e (per conveni de la Matemàtica) el límit al qual tendeix el desenrotllament de l'expressió $\left(1 + \frac{1}{n}\right)^n$ en fer-se n infinitament gran (1), és a dir, un nombre essencialment positiu, cal estudiar tres casos:

A) El d'ésser x un nombre positiu; aleshores la potència e^x és positiva i, per tant, de cap manera igual a -1 .

B) El d'ésser x un nombre negatiu (per exemple $x = -a$); aleshores tenim:

$$e^x = e^{-a} = \frac{1}{e^a}$$

Es a dir, e^x igual a una fracció en la qual numerador i denominador són positius.

C) El d'ésser $x=0$, que ens donaria 1 com a valor de e^x .

$$(1) \quad \left(1 + \frac{1}{n}\right)^n = 1 + n \frac{1}{n} + \frac{n(n-1)}{2!} \cdot \frac{1}{n^2} + \frac{n(n-1)(n-2)}{3!} \cdot \frac{1}{n^3} + \dots =$$

$$1 + \frac{1}{1} + \frac{1}{2!} + \frac{\left(1 - \frac{1}{n}\right)\left(1 - \frac{2}{n}\right)}{3!} + \frac{\left(1 - \frac{1}{n}\right)\left(1 - \frac{2}{n}\right)\left(1 - \frac{3}{n}\right)}{4!} + \dots$$

$$\text{Doncs, } \lim_{n \rightarrow \infty} \left(1 + \frac{1}{n}\right)^n = 1 + \frac{1}{1} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \dots = 2,718\dots$$

LLIBRES

EL SENTIMIENTO DE LA RIQUEZA EN CASTILLA. Conferencias dadas en la Residencia de Estudiantes, por PEDRO COROMINAS. (Madrid, 1917.)

No han prosperat gaire a Espanya els estudis històrico-sociològics. Aquest que ara En Pere Corominas, membre de l'Institut d'Estudis Catalans, ens ofereix, té, demés de sa valor intrínseca, la de servir de norma i pauta als estudiosos futurs per a ulteriors investigacions. Potser aquest llibre obri un període en la crítica de la història d'Espanya, que es podria caracteritzar per l'estudi dels monuments literaris i jurídics en relació amb els fets històrics.

En tres parts poden departir-se aquestes lliçons d'En Pere Corominas: 1.ª, les idees jurídiques en els *Cantares de Mio Cid*; 2.ª, el sentiment de la riquesa a Castella, pròpiament dit, que constitueix la major part de l'obra, i 3.ª, consideracions sobre la valor de la terra, el realisme literari i el misticisme a Castella.

En la primera, l'A. estudia com és viscut en el Poema del Cid el sentiment, més que no pas la idea, de la condició social de l'home i de la dona, i quina manera pròpia tingué la Castella medieval de resoldre l'eterna aspiració a la igualtat, qüestions per les quals descendeix a altres sobre el sentiment jeràrquic, l'individualisme i el comunisme, el dret familiar i la divisió de classes dins l'Estat cristià.

En la segona part, l'A. es proposa isolar en l'ànima col·lectiva el sentiment de la riquesa (juntament amb el sentiment de l'heroic), que no sempre ha trobat expressió exacta i total en les lleis i els costums. La poesia heroico-popular li ofereix, ingènua i límpida, una primera matèria d'estudi. Els resultats obtinguts així (i després d'haver passat per altres procediments d'investigació) s'apliquen a l'epopeia de la conquesta d'Amèrica i a les successions a Castella. Per això darrer, acut l'A. a l'estudi de quelques furs de viles i ciutats. I, de les observacions obtingudes en total, arriba l'A. a la

conclusió definitiva que el sentiment de la riquesa a Castella té una preferència decisiva per les coses mobles i aqueixa preferència regeix el sistema de successions. Aquesta conclusió segurament podria apl car-se també a molts Estats de l'Edat mitjana que no són pas Castella tot sol.

El contingut de la tercera part són gèrmens d'investigacions futures, que cal esperar desenrotllarà més amplament l'A.

ENSAYOS, por MIGUEL DE UNAMUNO. Tomo IV. Publicacions de la «Residencia de Estudiantes». (Madrid, 1917.)

L'inquiet ex-rector de la Universitat de Salamanca prosegueix la publicació dels seus primers assaigs. En aquest tom quart reprodueix sos estudis, fets per allà els 1903 i 1904, sobre purisme, els vells i els joves, l'individualisme espanyol, el fulanisme, religió i pàtria, la selecció dels Fulànez, intel·lectualitat i espiritualitat, etc. Resulten sempre vives aquestes disquisicions encaminades, més tost que a la resolució dels problemes vivents a Espanya, a suscitar en l'esperit de les gèneres actuals una preocupació vivíssima i fecunda per tals problemes i elevar-los a la categoria de realitats essencials. L'única cosa que no sabríem lloar és la rectificació continua i àdhuc la contradicció convertides en doctrina i norma de conducta.

REVISTA DE REVISTES

LES IDÉES DE THÉODULE RIBOT SOBRE L'EDUCACIÓ, per L. DUGAS, *Revue pédagogique*. (Juliol 1917.)

En realitat no pot atribuir-se a Ribot una doctrina pedagògica, deduïda de sa psicologia; ha tractat de l'educació d'una manera, cal dir-ho, incidental i solament per a oposar-la a l'herència. Però Ribot, sobre totes les qüestions que toca, fins i tot aquelles que només esflora, té idees netes i precises; i les que pertoqueu a l'educació

són considerades per l'A. de prou importància perquè pugui dedicar-s'hi un petit estudi.

L'educació és definida per Ribot «l'ambient moral»; tendeix a crear en nosaltres una suma o, més ben dit, un sistema de costums, de la manera com l'ambient físic, amb l'incessant acció de son aplec d'influències (clima, aire, règim), faisona l'organisme humà, formant a la llarga aqueix mode habitual de la constitució personal, que s'anomena temperament. Ço que es veu en l'educació és l'acció de l'escola i de la família; ço que no es veu, almenys tan bé, és el conjunt d'influències que arreu ens envolten i de les quals ningú no s'escapa, els costums imperants, els prejudicis establerts, els exemples, etc. I Ribot, ben al revés de l'opinió comuna, no solament inclou en l'educació les influències mudes i abscondides, mes àdhuc els atribueix una categoria essencial o preponderant. No són pas les famoses idees-forces les que més pesen en educació, ans bé els sentiments, els actes i encara més les habituds, en un mot, els factors anomenats orbs i inconscients. Ribot és, doncs, netament anti intel·lectualista en pedagogia; i ho és, no tan sols perquè estableix la primacia de l'educació sobre la instrucció, sinó més encara perquè mesura la valor de l'educació per la seva eficàcia real i pren per criteri d'aquesta el passatge del conscient a l'inconscient, és a dir, l'habitud, el costum.

Ribot no fa cap distinció entre l'educació física, intel·lectual o moral, però estableix una altra jerarquia, que l'A. anomena psicològica, ço és, un ordre de realitat entre els factors de l'educació: posa els qui han esdevingut un hàbit del nostre cos, una forma del nostre esperit, una flexió del nostre caràcter, una manera de la nostra sensibilitat; altrament tenen poc preu a sos ulls les adquisicions recents, encara no fixes i mal organitzades. Aplicant a la pedagogia la llei de la regressió dels records, establerta, generalitzada i aplicada pel mateix Ribot com a mètode per a estudiar l'evolució de les funcions psíquiques, podem pendre, efectivament, per criteri de l'educació, el grau de persistència o de força dels costums, dels quals n'és suma l'educació. Si Ribot hagués desenrotllat ses idees pedagògiques, opina l'A. que hagué dit que l'educació té per fonament primordial les tendències hereditàries, els instints, sobre aquest fonament eleva els actes automàtics secundaris, després els sentiments i, a la fi, les idees reflexionades, raonades, erigides en principis i aplegades en

sistema; resumint, hauria consignat com a alfa i omega de la pedagogia la regla de Le Bon: fer passar el conscient dins l'inconscient.

Ribot, segons l'A., és d'aquells educadors, no que fan bells programes irrealitzables, sinó que tenen en compte les realitats psicològiques, ço que s'anomena febleses humanes, la lleugeresa de l'infància, sa peresa, etc. Ribot és d'aquells qui no resten mai prou satisfets.

Les teories pedagògiques que l'A. atribueix a Ribot, deduint-les de sos principis psicològics, tenen, demés d'un interès de doctrina, aprofitables aplicacions pràctiques. Una aplicació, per exemple, metòdica i rigorosa, de la llei de regressió, a la pedagogia, produiria una reforma radical i completa de l'educació. En el cas particular dels exàmens, si només fossin considerats com a adquirits els coneixements passats a la categoria de mètode, de costum, d'hàbit intel·lectual, de moviment d'esperit, serien evitades totes les sorpreses dels exàmens, totes llurs mentides i il·lusions: a l'ensem que se'ls simplificaria singularment, esdevindrien més exactes, més precisos, més comprovants.

Ribot ha volgut, però, fer la crítica de l'educació, determinar-ne exactament l'objecte, les fites. Contra l'escola empírica que tendeix per definició a exagerar-ne l'importància, contra Locke i Helvetius, contra el mateix Descartes, Ribot remarca que l'educació suposa la facultat de rebre-la; que no té cap potència pròpia, que només desplega les aptituds naturals, que no en dóna ni en crea; i consigna el principi «que la influència de l'educació no és jamai absoluta ni té acció eficient sinó sobre les naturaleses mitjanes». I aleshores fabrica aquella «enginyosa llei de les variacions d'influència» com l'anomena Guyau, que no sabia resistir una crítica una mica severa i que, oblidant els resultats no menyspreables obtinguts per certs mètodes en l'ensenyament d'idiotes i sords-muts i la predisposició per l'estudi, l'educabilitat de certes intel·ligències superiors, vol fer veure que la influència de l'educació ateny precisament son mínim en els dos extrems de la sèrie intel·lectual que va de l'idiota al geni i son màxim en les naturaleses mediocres, ni bones ni dolentes. Sembla, afegeix l'A., que deplorablement Ribot ha exagerat massa l'antitesi de l'educació i de l'herència i que no ha vist que l'educació veritable està en la fusió de la inneïtat i l'experiència.

En resum, la teoria pedagògica de Ribot no és, segons l'A., de cabdal importància. El que en deu restar, com a definitiu, és que l'educació ha d'ésser judicada per sos efectes, com l'arbre per sos fruits, que l'educació és un tot construït de peces diverses, la solidesa del qual es mesura per les proves successives a què un hom ha sotsmès sa resistència i que la conservació d'aqueixa construcció precària cal que sia assegurada per un esforç incessant; l'educació requereix, en definitiva, un treball lent, seguit, metòdic i pacient. I això és el que vol demostrar Ribot en un discurs sobre l'educació que l'A. reproduceix darrera son article, com a il·lustració i confirmació de la tesi que exposa. En aqueix discurs, pronunciat l'any 1869, Ribot, tot adherint-se a la reforma equitativa i política realitzada per Duruy, manté el culte de la tradició, ret homenatge a l'educació clàssica, a sos mètodes lents i segurs, i vota perquè el «lycée» romangui essent el sojorn de les lletres antigues, les que representen els estudis forts i desinteressats. «No creieu pas — diu — en el prejudici que s'acredita amb la ciència fàcil i el treball atraient. No s'adquireix res sinó amb el preu de l'esforç; la ciència, com les altres coses, es dóna tan sols a aquells que s'estimen més elevar-se fins a ella que no pas fer-la descendir fins a ells.» I àdhuc afegeix: «El que ha fet grans les gèneres passades és son culte a l'inútil. Una educació reduïda als interessos positius fóra la més gran malaurança que l'esdevenidor pogués témer.»

L'ENSENYANÇA DE L'ALEMANY A L'ALEMANYA, per VICTOR. *Revue pédagogique*. (Juliol 1917)

És un advertiment fet als francesos sobre els mètodes que, com a conseqüència de la guerra, seguiran els alemanys en l'ensenyança del seu llenguatge. Segons unes paraules que l'A. retreu del professor Rohrbach, no solament es tracta d'ensenyar l'idioma, sinó de fer conèixer, per mitjà del llibre de lectura corrent, el geni alemany, ço és, de crear a l'escola una mena d'ensenyament que convertirà l'alumne en un home penetrat completament de la cultura del seu poble i de la seva nació. L'A. aporta una multitud de textos en demostració que aquest mètode de propaganda patriòtica ja fa qualque temps que s'aplica a l'Alemanya i diu — una mica ingènua-

ment tal volta — que tot això no privarà a França de continuar preparant homes assabentats i resoluts, que confin en llur força lliure i en llur dret.

EL PAPER DE LES TENDÈNCIES AFECTIVES EN L'ATENCIÓ I EN LA CONSCIÈNCIA, per E. RIGNANO. *Revue Philosophique*. (Octubre 1917)

L'A. es proposa, primerament, abordar el problema de l'atenció i retreu, abans de començar son estudi, la gran diferència existent entre els sentits «no a distància» i els sentits «a distància»; els primers permeten la satisfacció immediata o quasi immediata de les tendències afectives que amollen; els segons, altrament, donen lloc més sovint a un estat particular de tendència afectiva, amollada i mantinguda en suspens. Aquest estat particular és el que analitza amb molta cura l'A. mitjançant experiències pròpies o tretes de Möbius, Lloyd Morgan, Binet i altres, per a arribar a unes conclusions que poden sintetitzar-se així: Tot estat d'atenció està format per un *contrast afectiu*, el qual és degut al fet que a una donada afectivitat primària, desvetllada per qualsevol sentit a distància i que tendiria al punt a provocar els moviments aptes per satisfer-la, s'oposa una afectivitat secundària, evocada per la mateixa primària a causa de qualche efecte desagradable que s'és produït pretèritament per haver donat a dit moviment una execució prompta i completa — afectivitat secundària que té per objecte impedir el retorn d'aquest efecte desplaent. A aqueix contrast afectiu se deu *el punt de vista, doble o múltiple*, des del qual és observat l'objecte de la nostra atenció i *la previsió i la justesa*, altre tant més grans, que s'obtenen en la percepció de l'objecte.

Del que diu l'A. es dedueix que l'atenció és un fenomen derivat directament de les tendències afectives i idèntica conclusió treu en ço que pertoca el fenomen, tan obscur encara, de la consciència.

En efecte, l'A. examina qualques exemples de «consciència» i d'«inconsciència», (exemples escollits a posta entre els de la seva experiència particular i entre les de Maury, Taine, Janet, Mesnet, Macario i Azam), esbrina les característiques fonamentals dels casos anomenats conscients, les quals no es troben en els designats com a

inconscients, i veu que tals característiques són de naturalesa exclusivament i purament afectiva.

Resumint el que l'A. diu, sembla que no es pot parlar de la «consciència» d'un estat psíquic en si, sinó tansols de la «consciència» que un estat psíquic actual té d'un estat psíquic pretèrit; i que aquest caràcter «conscient» d'un estat psíquic pretèrit, actualment evocat, per sa relació amb un altre d'actual, es troba cada vegada que un hom té la *coexistència*, durant un cert temps almenys, de l'estat afectiu del primer amb el del segon, i la *superposició* o *fusió*, parcial almenys, d'aqueixos dos estats afectius més o menys anàlegs. Més clar; els exemples que l'A. presenta volen evidenciar que cada estat psíquic no és per ell mateix conscient ni inconscient, sinó que esdevé l'un o l'altre *tan sols per relació amb qualche altre estat psíquic*.

De consegüent, la consciència no és un caràcter en si que pugui ésser determinat totalment per un estat psíquic, ans bé és la característica d'una relació entre dos o més estats psíquics. Un estat psíquic, encara que el consideressim isolat, podria ésser reconegut sempre com a posseïdor, v. b., d'un caràcter emotiu més que un altre, com a imaginatiu més tost que volitiu, etc.; però jamai podríem dir, en tant que fos considerat com a isolat, si és conscient o inconscient. Només quan estigués relacionat amb un altre estat psíquic, llavors podríem manifestar, per sa relació amb aquest, si és conscient o no. La consciència no és una propietat intrínseca o absoluta dels estats psíquics; és, però, una propietat que els és extrínseca i relativa i que acompanya certes modalitats de referència, de naturalesa afectiva, que tenen entre ells els esmentats estats psíquics.

L'A. resumeix son pensament en aquestes dues fórmules:

Atenció=contrast afectiu; consciència=relació afectiva.

L'ACTE SYMBOLIQUE, per EMILE BREHIER. *Revue Philosophique*. (Octubre 1917)

Es un estudi, molt clar certament, sobre els fenòmens del simbolisme i els caràcters de l'acte simbòlic. L'A. tanca son treball amb la conclusió de que l'important en el fenomen simbòlic no és tant els elements que combina com la direcció i en certa manera la desviació dins les quals aqueixa combinació es fa. Son estudi en dona

un bon exemple: l'acte simbòlic és el que per intenció significa una disposició interna; però aquesta definició no fa altra cosa que enumerar els elements de l'acte, i per aquest motiu no indica de cap manera els dos aspectes tan diversos que pren el simbolisme: d'una banda, un simbolisme que va de l'intenció a l'acte i que tendeix a escampar les nostres disposicions internes per l'infinit de l'espai i del temps. La constitució d'aquest simbolisme determina moments crítics i decisius en la història de la voluntat humana; són l'expressió del jaent fonamental de la voluntat a alliberar-se del món exterior, adés sotmetent-se'l, adés bastint-se'n un d'interior.

L'OBRA PSICOLÒGICA DE TH. RIBOT, per PIERRE JANET.
Journal de Psychologie. (Juliol - Agost 1915, aparegut a l'abril 1917.)

És una lliçó, donada al Col·legi de França, poc després de la trista cerimònia de les exèquies del gran psicòleg. Vet-aquí un resum de ço que l'A. hi digué:

Ribot presidí la transformació de l'ensenyament psicològic a França. Amb sa autoritat, amb son caràcter, com amb sos mètodes, aconseguí que els mateixos que primitivament li eren hostils acceptessin sa psicologia científica.

Tot esperant el moment en què la psicologia de Ribot es dirà simplement «psicologia», el qualificatiu que ara més li escau és el de «científica» com a oposició a «psicologia filosòfica». Aquest mot «científica», entre molts altres caràcters, en suposa un d'essencial, el d'estudi desinteressat.

D'ençà dels començos de sa carrera, Ribot critica severament la psicologia — que ell anomena antiga — que va associada a la moral i a la metafísica. La introducció a *«la Psicologia anglesa»* de 1870, i sobretot l'introducció a *«la psicologia alemanya contemporània»* de 1879, expressen una multitud de crítiques d'aquesta mena: «Tot reconeixent, perquè és just, que els antics psicòlegs han aportat serveis, establert definitivament alguns punts, mostrat en l'anàlisi una penetració, una delicadesa difícil de sobrepassar, no es pot veure en tot això altra cosa que assaigs...»

Obriu un llibre, honorable per altres conceptes i àdhuc encara

interessant: les *Facultats de l'ànima* de Garnier. Les descripcions fetes en aquest llibre tenen un caràcter d'extrema facilitat; sembla que el primer que arribava ja tenia les nocions que s'hi exposen sobre la sensació o la memòria, com si fossin coneixences vulgars que el bon seny subministra. Ben al revés, quants esforços, quants invents enginyosos, quantes pacients investigacions, consagrats a la simple anatomia d'un mol·lusc! L'esperit humà mereix menys treball, singularment quan el considerem com l'obra més meravellosa i més completa de natura?

Cal, de conseqüent, pensar en una altra psicologia, simplement desinteressada, que no tingui cap altre objecte fora d'ella mateixa i que llegui modestament als nostres successors l'empleu que es pot fer de sos descobriments per al benestar de l'humanitat o per a la intel·ligència de sos destins. En la *Psychologie anglaise*, Ribot mostra com la psicologia s'allibera a poc a poc, talment les altres ciències, del jou de la metafísica, i com va esdevenint també rica, estesa i complexa. Hi enyora una descripció de caràcters, un anàlisi de sensacions, de facultats inferiors de l'esperit, de totes les innumerables varietats de fenòmens del pensament, hi fa preveure la utilitat que semblants estudis podran haver més tard per a la ciència de l'educació, la medicina, la història, però vol que siguin fetes de bell antuvi les investigacions precises abans de passar immediatament pel raciocini a les aplicacions prematures.

Una tal psicologia fou ja sovint concebuda almenys d'una manera vaga, i Ribot, amb molta habilitat tal vegada, comença per fer estudis històrics que ens mostren en altres països les primeres realitzacions d'aquesta ciència.

Separar la psicologia de la moral i de la filosofia, acostar-la vers l'aplec de les ciències biològiques i fer acceptar en l'ensenyança oficial ço que només existia en les observacions isolades d'alguns metges, vet-aquí l'obra que Ribot es proposà al començament de sa carrera. Com va poder triomfar en una empresa tan difícil? Entre les condicions de son èxit, cal, al costat de sos mètodes científics, fer lloc a son caràcter personal, a sa modèstia, a son esment en no esperar ningú en emetre ses conclusions. Aquest caràcter li permeté aplegar entorn seu tots aquells qui podien interessar-se pels fenòmens de l'esperit. L'èxit més falaguer d'aquest caràcter liberal, concilia-

dor i modest, fou la fundació i creixença meravellosa de la *Revue Philosophique*.

Els mètodes que Ribot adoptà per realitzar sa psicologia representaren tot seguit un paper essencial. Sabé evitar qualsevol exageració produïda per l'entusiasme i pel daler d'arribar massa de pressa a la formulació de lleis precises. De manera que, valdament exposés la psicofísica de Fechner, valdament emetés el desig de fer una psicologia científica semblant, veiem que evità amb prudència l'excés de matemàtiques.

Valdament, també, parlés sense atur de les condicions fisiològiques i anatòmiques dels fenòmens, no es pot dir que sa psicologia sigui immediatament i únicament anatòmica: no cerca donar als fenòmens complexos una grossera explicació simbòlica amb un joc imaginari de fibres i de cèl·lules. Sa psicologia en aquest punt és prudent i no passa tot seguit a les explicacions anatòmiques i mecàniques.

Son mètode psicològic és en primer terme un mètode d'examen de l'esperit extern i sa psicologia bé mereix el nom d'una psicologia objectiva. Per importància que doni a l'observació interior, la creu incapaç de penetrar dins l'esperit dels altres.

Però Ribot no es ceneix a un estudi d'aquesta mena anàleg al de molts de psicòlegs anglesos, ans bé completa el mètode objectiu amb un mètode de comparació i amb un mena d'experimentació subministrada pels estudis de la psicologia patològica. Qualsevol que sigui la valor de les obres voluminoses que vingueren després, tal volta per conseqüència d'un record de joventut, jo no podré menys de preferir-li sempre — diu l'A. — les *Malalties de la memòria*, les *Malalties de la voluntat*, les *Malalties de la personalitat*.

Aquestes malalties són estudiades per Ribot des d'un punt de vista completament particular que constitueix l'originalitat de la seva obra. Mostra com «la malaltia dissol les funcions psicològiques, segons un orde i una llei...», com en el domini de la vida «les estructures formades darrerament són les primeres de degenerar». D'ací ve aquella veritable llei psicològica de la dissolució de la memòria que hauria d'anomenar-se «llei de Ribot». Un estudi semblant és aplicat a la voluntat «que es depaupera i es desfà conforme un determinat orde, els moviments voluntaris s'esvaeixen primer que els moviments automàtics». En les malalties de la personalitat igualment s'observa

una desorganització progressiva, una dissolució gradual de les accions, dels sentiments, fins que desapareix el jo en la incoherència.

L'estudi de la malaltia mental ens subministra així no tan sols un mitjà d'establir comparacions, però àdhuc un meravellós instrument d'anàlisi que separa els fenòmens psicològics i els classifica segons un ordre jeràrquic. Verament aprenem en aquests estudis nocions novelles que les simples adquisicions del bon seny no ens aportarien: hi ha en els estudis esmentats una deu de descobriments la riquesa de la qual està ben lluny d'ésser exhaurida.

Aquests estudis sobre l'ordre jeràrquic de les funcions psicològiques ens porta necessàriament a representar-nos llur formació sota la forma d'una evolució progressiva. Quan Ribot examina el problema de l'herència intenta posar en evidència el progrés gradual de l'organisme; quan estudia una funció particular, la *memòria*, la *voluntat*, la *personalitat*, cerca quines són les formes inferiors de la funció per a col·locar-les al principi. Després, en son treball sobre l'*atenció*, mostra com les formes superiors de l'atenció voluntària se són empetades sobre una atenció espontània i elemental; quan es tracta de la *imaginació* ens fa passar de la simple reproducció de les imatges a la imaginació creatriu dels símbols; quan es tracta d'*idees generals* ens aconduïx dels abstractes elementals que àdhuc precedeixen l'aparició de la paraula fins als abstractes superiors del càlcul i de la ciència. Fins i tot els *sentiments* són de bell antuvi estudiats sota llur aspecte primitiu de la por i de la còlera i l'autor ens fa assistir a «l'evolució de la vida afectiva» que condueix als sentiments socials i a les emocions artístiques. Amb una paraula, la psicologia de Ribot sempre té esment del progrés i de l'evolució de l'esperit i es presenta com una vertadera psicologia genètica.

Vet-aquí els caràcters essencials del mètode que Ribot ha aportat a l'estudi de la psicologia. Amb ell la psicologia esdevé objectiva, comparativa, patològica, genètica. No es circumscriu a l'enumeració dels fets ni a l'assaig immediat de mesurar-los, ans bé els distingeix, els decanta, aprecia llur importància desigual, ordena llur descripció i els disposa en una classificació natural. Si no vaig errat — diu l'A., — hi ha en els estudis de psicologia quelcom d'anàleg a les classificacions zoològiques i botàniques que han precedit i preparat la psicologia pròpiament dita. Nosaltres devem fer també de bell antuvi la història

natural de l'esperit abans de demostrar-ne el mecanisme i ens cal començar la psicologia científica amb nombrosos estudis sobre les diferents formes que presenten els fets psicològics i sobre l'ordre jeràrquic que es pot establir entre aquestes varietats. Valdament haguessin començat a França estudis d'aquesta mena els ideòlegs i els metges filòsofs de les primeres del XIX, no havien mai estat admesos d'una manera oficial a l'ensenyança i havien estat en gran part oblidats o abandonats. Ribot restablí la tradició francesa i triomfà en son desig de posar en son lloc d'honor, de fer admetre en l'ensenyança, un mètode d'estudi, modest sens dubte, però indispensable.

La consciència de l'organisme, la consciència com a epifenomen afegit als fenòmens fisiològics, el paper dels moviments del cos i de les sensacions de moviment en les percepcions, en les emocions i en la major part de les idees, la importància dels sentiments, de les tendències, dels estats afectius en la memòria, en l'atenció, en la voluntat, i d'una manera més general la importància de la vida afectiva en totes les operacions mentals i en la formació de la personalitat, l'acció voluntària com a expressió completa del caràcter de l'individu, vet-aquí, amb la investigació de les lleis de la memòria, qualques punts tractats en els treballs del mestre.

El que restarà segurament de tot aquest treball continuat sense interrupció fins als darrers moments de la seva vida, és l'impuls extraordinari donat a la psicologia científica. Hi ha hagut durant trenta anys una orientació novella de les ciències morals i de llur ensenyança. I bé: ni a França, ni a l'estranger — diu l'A. — ningú no dubtarà en reconèixer que la major part d'aquesta modificació en els estudis s'és feta sota una influència simplíssima, dolcíssima i modestíssima, la dels llibrets de Ribot sobre les malalties de la memòria, les malalties de la voluntat, les malalties de la personalitat. — J. E.

BIBLIOTECA DEL CONSELL DE PEDAGOGIA

FULLA ESPECIAL, N. 10

REVISTES ENTRADES RECENTMENT

En aquesta secció serà donat compte de les revistes pedagògiques especificant els articles importants en relació amb les fitxes de referència de la Biblioteca.

The Schoolmaster.—The Organ of the National Union of Teachers. London (1917). Vol. XCI N.º 420 a 423. N.º 424. Articles: The Town Schoolmistress. Anonim. Class. 371.18.

L'Éducateur.—Organe de la Société Pédagogique de la Suisse romande. Lausanne (1917) LIIIme Année. N.ºs 25-26-27 a 39.

Jesús Maestro.—Revista Pedagógica Teresiana. Barcelona (1917). Año VI. N.ºs 63 a 68.

L'Union Morale.—Paris (1917). Organe de la Ligue Française d'Éducation Morale. N.º 19. Articles: L'Union Sacrée après la guerre. F. Buisson. Class. 172.4. L'Alcoolisme et la guerre. J. Reinach. Class. 178. Les Origines de la Tuberculose. Dr. E. Mosny. Class. 614.542. Les enfants pour la Patrie. P. Bureau. Class. 172-1. Des devoirs des Parents dans l'Éducation après la guerre. Mme. P. Kergomard. Class. 173.5. L'Éducation de l'Adolescence. G. Belot. Class. 607. Le Devoir de Tous. G. Séailles. Class. 172.1.

El Amigo.—Barcelona (1917). Any V. N.ºs 10 a 12. Any VI. N.º 61.

El Clamor del Magisterio.—Barcelona (1917). Any LII. N.ºs 27 a 39. Articles: Cartillas Pedagógicas. Las Ciencias físico-naturales. José Udina Cortiles. (Articles XXII a XXXIII). Class. 372.85.

El Magisterio Gerundense.—Órgano de los maestros públicos de la provincia. Gerona. Any XI. N.ºs 442 a 451.

Il·lustració Catalana.—Barcelona (1917). Any XV. N.ºs 733 a 746.

Ibérica.—Tortosa (1917). Año IV. Tomo I. Vol. VII. N.ºs 181 i 182. Tomo II. Vol. VIII. N.ºs 183 a 195.

Boletín del Liceo Escolar.—Lérida (1917). N.ºs 103 a 106.

- El Magisterio Tarraconense*.—Reus (1917). Año XVIII, Nos 26 a 47.
- Boletín de la Institución Libre de Enseñanza*.—Madrid (1917). Año XLI, N.º 687. Articles: La tutela correccional de los menores, Alicia Pestana. Class. 136.763.—N.º 688. Articles: El material de enseñanza, Domingo Barnés. Class. 371.67. La luz y la vista en la escuela, Manuel Márquez. Class. 371.627. N.º 689. Articles: Nota acerca de las corrientes de la Psicología actual, Juan Vicente Viqueira. Class. 150.4. N.º 690. Articles: Las bibliotecas escolares en Suiza, E. Devand. Class. 027.8 (494). Nota acerca de las corrientes de la Psicología actual, Juan Vicente Viqueira. Class. 150.4. N.º 691. Articles: Las bibliotecas escolares en Suiza, E. Dérand. Class. 371.64 (494). La psicología de la conducta, B. Class. 150.4. Relaciones entre la Universidad y la Industria, Obdulio Fernández y Rodríguez. Class. 607 (46).
- La Educación Hispano-Americana*.—Barcelona (1917). Año VII, N.º 79, N.º 80. Articles: El primer libro cristiano de Pedagogía. (*El Pedagogo* de Clemente Alejandrino), Anònim. Class. 370.9. N.º 81. Articles: Sobre educación femenina, Anònim. Class. 376. Educación cívica: La Estatomanía, Anònim. Class. 377. N.º 82. Articles: San Jerónimo y la educación femenina, Anònim. Class. 376.09. N.º 83.
- Revue Générale de l'enseignement des Sourds - Muets*.—París (1917). 18e année, N.º 8. Articles: Rééducation auditive, Anònim. Class. 371.912. N.º 9.
- La Cultura Popolare*.—Rivista dell'Unione Italiana dell'Edncazione Popolare. Milano (1917). Anno VII, N.º 5. N.º 6. Articles: Programmi metodi maestri, Prof. G. Vidari. Class. 371. Un Convegno per i bisogni della Scuola, A. Ghisleri. Class. 370.63 (45). La Scuola e la Guerra, Pio Foà. Class. 370.4. La riforma delle Scuole secondarie. (Class. 373). L'insegnamento della storia. (Class. 907); Di alcune riforme pratiche nella Scuola primaria inferiore. (Class. 371.3), V. Olper. La riforma scolastica in Inghilterra, Anonim. Class. 379.18 (42). Nuovi metodi di istruzione, Anònim. Class. 371.3. I difetti dell'educazione inglese, Anònim. Class. 370 (42). L'insegnamento professionale

- dopo la guerra, C. Somasco. Class. 607. Scuola popolare e Scuolae professionali, C. Zanoni. Class. 607. N.º 7.
- The School Bulletin*.—Syracuse, N. Y. (1917).—Vol. XLIII, Nos 10 a 12.—Vol. XLIV, N.º 1 i N.º 2.
- The Saint Paul Medical Journal*. — Saint Paul, Minn. (1917). Vol. XIX, Nos 6, 7, 8, 9 i 10.
- Rivista Pedagogica*.—Milano-Roma-Napoli. (1917). Anno X. Fasc. 5-6. Articles: Il successo nell'opera educativa, G. A. Colazza. Class. 370.4. L'«Ecole des Roches» e la formazione di una pedagogia nuova, P. Nicoli. Class. 371.46. Diderot e le origini dell'utilitarismo pedagogico in Francia, E. Codignola. Class. 370.4. Dante Alighieri nella Scuola normale, L. di San Giusto. Class. 370.7. Dora d'Istria e le sue idee intorno all'educazione della donna, J. Santi. Class. 376. Influenza del lavoro fisico e mentale sulla scrittura, G. Pistoia. Class. 372.51. Fasc. 7-8. Articles: L'etica nella cultura della classe magistrale, G. Tarozzi. Class. 370.7. Sui rapporti fra Pedagogia e Filosofia, E. Troilo. Class. 370.1. Il problema generale della scuola e le nuove provvidenze per le scuole popolari e del lavoro, T. Armani. Class. 370.4. Del contenuto pedagogico del «Protagora» di Platone, V. Carpino. Class. 370.9. Dell'esercizio come motivo didattico necessario al libro de testo, T. Armani. Class. 371.3.
- Revista Calasancia*.—Madrid (1917). Año V, N.º 54. N.º 55. Articles: El problema de la Educación. — Educación extraescolar, Fernando Garrigós. Class. 374.8. Contribución a la historia del escolasticismo, P. A. Bortolomé Barreneche. Class. 189-409. N.º 56.
- Psychological Review*.—Lancaster, Pa. (1917). Vol. XXIV, N.º 4. Articles: Varieties of Psychological Experience, Joseph Jastrow. Class. 150.4. The Need for Social Psychology, John Dewey. Class. 150.4. The Case of Self Against Soul, Mary Whiton Calkins. Class. 150.4. Relation between Structural and Behavior Psychology, A. P. Weiss. Class. 150-4. Meaning and Imagery, Thomas V. Moore. Class. 153. Some Experiments in Motor Reproduction of Visually Perceived Forms, George R. Wells. Class. 152-1. N.º 5. Articles: An Attempted Formulation of

the Scope of Behavior Psychology, John B. Watson. Class. 150-4. Relation between Functional and Behavior Psychology, A. P. Weiss. Class. 150-4. The Relation between Emotion and Its Expression, Harvey Carr. Class. 157-04. The Theory of the Social Forces. H. G. Kenagy. Class. 150-4. The Mental Work Curve, Daniel Starch. Class. 153-04. Individual Differences in a Normal School Class, Robert A. Cummins. Clas. 150-4.

El Monitor de la Educación Común.—Buenos Aires (1917). Año 35. N.º 533. Articles: La higiene escolar y las asociaciones cooperadoras de la escuela pública, Genaro Sisto. Class. 371.7. Las bibliotecas escolares en Suiza, E. Dévand. Class. 371.64 (494). Patronato de la Infancia (1892-93), Emilio R. Coni. Class. 362.7 (82). N.º 534. Articles: El médico escolar frente a su tarea actual, Genaro Sisto. Class. 371.712. Nuestro mayor enemigo, el alcohol, Ernesto Nelson. Class. 612.82144. Inspección higiénica y médica de las escuelas (1881), Emilio R. Coni. Class. 371.712. ¿Se debe enseñar a escribir con ambas manos? Anónim. Class. 372.51. Una pedagogía de guerra, Anónim. Class. 371-5. N.º 535. Articles. A la caza de analfabetos, P. Fernández Vicente. Class. 379.2 (82). N.º 536. Articles: Canciones de niños, Anónim. Class. 372.215. Manual científico de temperancia, Edith Smith Davis. Class. 613.81. N.ºs 537 i 538.

{Seguirá}

INFORMACIÓ

CURSETS DE BIOLOGIA. — S'ha publicat el programa de la segona sèrie dels cursets organitzats per la Societat de Biologia, que han d'ésser continuació de la primera sèrie, que tingué lloc l'hivern i primavera passats, a càrreg dels professors Gallego, Turró, Pittaluga, Marañón, Negrín i Bellido. El programa general és com segueix:

El professor E. Gley del «Collège de France», donarà quatre lliçons sobre *L'estat actual de la qüestió de les secrecions internes*. Aquest curset començarà el dia 10 de desembre.

El professor Vincent, de Paris, cap suprem de sanitat de l'exèrcit francès i descobridor del mètode de vacunació antitífica, donarà un curset de tres lliçons sobre aquesta matèria el mateix mes.

El Dr. Gómez Ocaña, catedràtic de Fisiologia de Madrid, donarà els dies 3 i 5 de gener dues lliçons sobre *Induccions biològiques de la guerra*.

El Dr. A. de Gregorio Ricasolano, de Saragossa, donarà un curs de set lliçons teòrico-pràctiques sobre *Estudi de la coagulació dels coloides a basa de l'ultra-microscopi*, durant el febrer.

El Dr. Del Río Hortega, deixeble d'En Cajal, explicarà sis lliçons sobre *Mètodes moderns d'investigació biològica i resultats que proporcionen*

El Dr. J. R. Carracido, rector de l'Universitat de Madrid, donarà dues conferències sobre *Filogènia química de la molècula albuminoidee*.

El Dr. C. Calleja, de Barcelona, farà un curset de cinc lliçons sobre *Les cèl·lules mesenquimatoses amb granulacions*.

El professor C. Arévalo, de València, exposarà un curs de cinc lliçons sobre *El Plankton d'aigua dolça*,

El Dr. Ll. Sayé, cinc lliçons sobre *Estudis anàtomo-clínic de la tuberculosi pulmonar*.

Mme. Curie, directora de l'Institut del Radium de Paris, donarà unes lliçons sobre *Les substàncies ràdio actives*.

I finalment el Dr. Bellido, de Saragossa, donarà tres lliçons sobre *Reacció actual de la sang i mètodes interferomètrics*,

PREMI COMTE DE LAVERN. — La «Cambra de Comerç i Navegació de Barcelona» obra concurs per a premiar amb quantitats del premi instituït pel Excm. Sr. Comte de Lavern les dues millors col·leccions de notícies i documents inèdts, íntegrament reproduïts o esmeradament extractats, sobre el comerç i la navegació de Catalunya durant els segles XVI i XVII, incluint l'organització i règim dels mercats interiors. Les condicions d'aquest concurs són:

1.ª Les col·leccions han de presentar-se escrites amb claretat, baix plec tancat, sense firma ni indicació de nom, però amb un lema en el sobre o coberta. En altre plec tancat, que deurà portar el mateix lema, es farà constar el nom de l'autor i la seva residència.

2.ª Els plecs que portin els mateixos lemes que els treballs premiats, s'obriran davant la Cambra en la primera sessió que celebri després d'haver dictat son veredicté el Jurat a que's refereix la basa 7.^a

3.ª La quantitat destinada a aquest concurs és de 3,500 pessetes, amb el propòsit de que siga premiada amb 2,500 la millor de les col·leccions rebudes, i amb 1,000 la que li segueixi en mèrit; mes es reserva el dret de reduir dita quantitat, d'alterar la proporció indicada, d'otorgar un sol premi i encare de no concedir-ne cap, en vista de lo que proposi el Jurat, tenint en compte el mèrit de les col·leccions presentades.

4.ª El plaç per a la presentació de col·leccions termenarà l'últim dia de febrer de 1919,

5.ª Les col·leccions han d'ésser presentades en la Secretaria de la Corporació (Casa Llotja del Mar de Barcelona) en dies feiners i hores d'oficina. Dita Secretaria lliurarà l'oportú rebut, que servirà en son dia per a recollir els treballs no premiats. Seran retornats solament els reclamats dintre dels dos mesos següents al en que's faci públic per la Cambra el resultat del concurs.

6.ª Els treballs premiats quedaran de propietat de la «Cambra de Comerç i Navegació de Barcelona», i si aquesta els publica entregarà cent exemplars al seu autor.

7.ª El mèrit de les col·leccions serà apreciat per un Jurat que la Cambra nomenarà oportunament i estarà compost del Excm. senyor Comte de Lavern, un membre o vocal cooperador de la Corporació i el senyor Secretari de la mateixa i dues persones més no formant part d'aquesta i competents en la matèria de les col·leccions.